

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Jaarbericht 2012

Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsvaluatie (IOB)

2012 | Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsvaluatie (IOB) | Jaarbericht 2012 | Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsvaluatie (IOB) | Jaarbericht

Jaarbericht 2012

Inspectie

**Ontwikkelingssamenwerking en
Beleidsevaluatie (IOB)**

Woord vooraf

Evaluaties van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking en het buitenlandbeleid kunnen rekenen op een brede belangstelling. De Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken verricht systematisch evaluatieonderzoek op grond waarvan verantwoording kan worden afgelegd over de uitvoering en de resultaten van het Nederlandse beleid. IOB verricht evaluaties waarbij de beleidsuitvoering wordt beoordeeld volgens de criteria van *relevantie*, *doeltreffendheid* (effectiviteit) en *doelmatigheid* (efficiëntie), en – indien mogelijk – ook een oordeel wordt gevormd over de *coherentie* van beleid en de *duurzaamheid* van de bereikte resultaten.

In het kalenderjaar 2012 zijn door IOB in totaal 10 evaluatiestudies afgerond, waarvan 4 beleidsdoorlichtingen: drinkwater en sanitaire voorzieningen, strategisch concept NAVO, algemene begrotingssteun en energievoorzieningszekerheid. De meeste IOB evaluaties betreffen onderdelen van het Nederlandse bilaterale beleid. Twee studies bieden een Review van de effectiviteit van multilaterale organisaties, nl. van het UN ontwikkelingsprogramma (UNDP) en het Wereldvoedselprogramma (WFP). Ook de evaluatie van het *Global Logistics Cluster* voor humanitaire hulpverlening is in multidonor verband uitgevoerd. IOB heeft daarnaast een drietal studies uitgebracht die nieuwe methoden voor onderzoek illustreren naar de effecten van decentralisatie, de rol van maatschappelijke organisaties, en de werking van economische diplomatie.

In dit jaarbericht verschaffen we een systematisch overzicht van de belangrijkste uitkomsten van de evaluatiestudies. Bij de beoordeling wordt gebruik gemaakt van de OECD-DAC evaluatiecriteria. Voor de meeste programma's is een beoordeling op de primaire criteria van doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en relevantie gemaakt. Waar mogelijk zijn oordelen over coherentie en duurzaamheid aangegeven. Het jaarbericht volgt de indeling van de beleidsartikelen zoals opgenomen in de Memorie van Toelichting en de Evaluatieprogrammering (er zijn dit jaar geen evaluaties uitgebracht onder beleidsartikel 7 en 8).

Het evaluatiewerk van IOB wordt uitgevoerd op basis van een meerjarige evaluatieprogrammering die onderdeel is van de Memorie van Toelichting bij de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De onderzoeken van IOB worden uitgevoerd in strikte onafhankelijkheid.

Daarmee geeft IOB vorm aan de rijksbrede Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek en Beleidsinformatie (RPE) voor de systematische rapportage van prestaties en effectgegevens. Het jaarbericht biedt verder een overzicht van het lopende IOB evaluatieonderzoek en van de bijdragen van IOB aan het toezicht op de kwaliteit van het evaluatieonderzoek binnen het Ministerie ('*Quality at Entry*') en van zelfstandige organisaties die met bijdragen van BZ activiteiten uitvoeren (vooral medefinancieringsorganisaties en programma's voor private sectorontwikkeling). Tenslotte wordt gerapporteerd over de activiteiten die zijn gericht op interne en externe communicatie.

De Inspectie heeft in mei 2012 haar 35-jarig jubileum gevierd met een symposium '*Evalueren tussen bewijs en beleid*' over de benutting van evaluaties in de beleidscyclus. Aan dit symposium werd bijgedragen door Kees Vendrik (Algemene Rekenkamer) en Marjolein van Asselt (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid). In december 2012 werd een internationaal seminar '*Budget support: policy, prejudice and practice*' georganiseerd ter gelegenheid van de publicatie van de beleidsdoorlichting begrotingssteun, met voordrachten van onder meer Andris Piebalgs (Europese Commissie), Paul Collier (Oxford Universiteit), Benno N'Dulu (Centrale Bank Tanzania), Jan-Willem Gunning (*Amsterdam Institute for International Development*) en Arend-Jan Boekestijn (Universiteit Utrecht).

Het jaarbericht wordt ingeleid met een korte beschouwing over de voortgang bij het terugdringen van de fragmentatie in de portefeuille van internationale samenwerking. De meeste beleidsartikelen tonen een vermindering van het aantal activiteiten en een toename van de gemiddelde omvang van de bestedingen. Dit lijkt vooral ingegeven door beheersmatige overwegingen aan de aanbodzijde en resulteert nog niet altijd in verbeteringen aan de zijde van de uiteindelijke ontvangers.

Prof. dr. Ruerd Ruben

Directeur

Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB)

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
Evaluatiecriteria	6
Inleiding	8
Fragmentatie in de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking	9
Reikwijdte van BZ Evaluatieprogrammering	13
Afgeronde evaluaties	14
Beleidsartikel 1: Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten	16
Evaluatie mensenrechtenprojecten	17
Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur	18
Beleidsdoorlichting NAVO Strategisch Concept	19
Beleidsdoorlichting energievoorzieningszekerheid en buitenlandbeleid (2006-2010)	20
Evaluatie van de <i>Global Logistics Cluster</i>	22
Beleidsartikel 3: Europese samenwerking	24
Evaluatie samenwerking binnen de Benelux-Unie	25
Beleidsartikel 4: Meer welvaart, eerlijkere verdeling en minder armoede	26
Beleidsdoorlichting algemene begrotingssteun	27
Schuldverlichting aan de Democratische Republiek Congo	28
Review van de ontwikkelingseffectiviteit van het <i>United Nations Development Programme</i>	29
Review van de ontwikkelingseffectiviteit van het <i>World Food Programme</i>	30
Beleidsartikel 5: Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling	32
Impactevaluatie baarmoederhalskanker-programma Nicaragua	33
Beleidsartikel 6: Duurzaam water- en milieubeheer	34
Beleidsdoorlichting drinkwater en sanitaire voorzieningen	35
Overig onderzoek	38
Studie naar het decentralisatieproces in Bolivia	39
Studie naar de effecten van OS-hulp op de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld	40
Studie naar de methoden van onderzoek betreffende economische diplomatie	41
Lopende evaluaties	42
IOB Beheer	47
IOB Activiteiten	48
Kwaliteitstoezicht programma's PSD en MFS-II	49
Quality @ Entry: kwaliteit van decentrale evaluaties	51
Communicatie	52
Externe publicaties	52
Lezingen, presentaties en conferenties	53

Evaluatiecriteria

Doeltreffendheid

Doeltreffendheid of effectiviteit betreft de mate waarin de directe resultaten van de ontplooidde activiteiten (de output) bijdragen aan de realisatie van de geformuleerde beleidsdoelstellingen (de *outcome*). Een activiteit wordt als doeltreffend omschreven indien deze een aantoonbare bijdrage levert aan de verwezenlijking van de met de activiteit beoogde doelstellingen.

Doelmatigheid

Doelmatigheid of efficiëntie verwijst naar de mate waarin de behaalde directe resultaten van een activiteit (de output) opwegen tegen de kosten van de gekozen middelen (de input) en de manier waarop deze zijn ingezet. Het begrip geeft dus een verhouding weer (kosten/baten) en verwijst naar een resultaatniveau dat geverifieerd kan worden.

Relevantie

De mate waarin de effecten van uitgevoerde activiteiten bijdragen aan de realisatie van het uiteindelijke doel. Een activiteit was relevant naar de mate waarin de effecten zijn gegeneerd die het uiteindelijke ontwikkelingsdoel dichterbij hebben gebracht. Soms wordt hierbij ook gerefereerd aan de mate waarin de doelstellingen van een activiteit consistent zijn met de behoeften van de beoogde doelgroep of het land in kwestie.

Duurzaamheid

De duurzaamheid heeft betrekking op de mate waarin het gerealiseerde effect van een activiteit blijvend is. Duurzaamheid is daarmee in feite een aspect van doeltreffendheid. Duurzaamheid kent een verscheidenheid aan dimensies die relevant zijn voor de beoordeling van een activiteit. In de donorgemeenschap wordt de duurzaamheid van activiteiten in verband gebracht met een aantal factoren van sociaal-culturele, institutionele-, politieke-, ecologische- en financieel-economische aard.

Coherentie

De mate waarin de doelen en resultaten van het (donor) beleid niet worden aangetast door andere vormen van beleid van dezelfde regering die hun weerslag hebben op de partner, ofwel de mate waarin de resultaten van verschillende beleidsinzetten elkaar versterken in het bereiken van de beoogde doelstellingen. Dit omvat zowel consistente beleidsmaatregelen die tegenstrijdigheden vermijden tussen verschillende beleidsterreinen, alsook de beleidssamenhang waarmee wordt beoogd dat alle vormen van beleid de gestelde doelen, waar mogelijk, ondersteunen.

Doelbereik	
Goed	er wordt in <i>grote mate</i> aan het criterium voldaan
Voldoende	er wordt in <i>voldoende mate</i> aan het criterium voldaan
Matig	er wordt in <i>beperkte mate</i> aan het criterium voldaan
Slecht	er wordt <i>nauwelijks</i> aan het criterium voldaan
n.v.t.	beoordeling is niet mogelijk of aspect is niet onderzocht

Inleiding

Fragmentatie in de Nederlandse ontwikkelings samenwerking

IOB evaluaties hebben de afgelopen jaren veelvuldig aandacht gevraagd voor de risico's van fragmentatie in de bestedingen van internationale samenwerking. Het IOB rapport 'Van projecthulp naar sectorsteun: evaluatie van de sectorale benadering 1998–2005' (IOB # 301) richtte in 2006 de aandacht op de beperkte effectiviteit van de veelheid aan geïsoleerde en veelal kortlopende projecten die niet ingebed zijn in het nationale beleid voor het behalen van de doelstellingen van duurzame armoedebestrijding en economische groei. Daarbij werd gewezen op de beperkte lokale beheerscapaciteit van de ontvangende landen die ernstig onder druk komt te staan als alle donoren weinig gecoördineerd inzetten op vele verschillende activiteiten.

In navolgende jaren is de inzet van het Ministerie van Buitenlandse Zaken gericht geweest op het versterken van de sectorale benadering, later gevolgd door het inperken van het aantal focuslanden en het concentreren van de ontwikkelingssamenwerking in een beperkt aantal sectoren. Daarmee werd ook beoogd de activiteiten beter aan te laten sluiten bij het beleid van de ontvangende landen, het lokale eigenaarschap en de nationale zeggenschap te bevorderen en de voorspelbaarheid van de donorbijdragen te verbeteren.

Nederland wordt in verschillende studies genoemd als een donor met relatief grote fragmentatie (Easterly & Pfitze, 2008; Kihara, 2009; Acharya et al., 2006). Dat heeft onder meer te maken met het brede netwerk van partnerrelaties, de spreiding van bepaalde programma's (bv. beurzen) over veel landen, de versnippering van programma's van medefinancieringsorganisaties, en de uitbesteding van aparte programma's voor bedrijfsmatige ondersteuning.

IOB heeft de ontwikkelingen op het gebied van het terugdringen van de fragmentatie aan de aanbodzijde gedurende de afgelopen 10 jaar in beeld gebracht en analyseerde een aantal drijvende factoren daarvoor vanuit beleidsmatig en beheersmatig oogpunt. Er worden daarbij enkele kanttekeningen geplaatst met betrekking tot de mogelijke gevolgen hiervan voor een betere afstemming aan de ontvangende zijde.

Fragmentatie in beeld

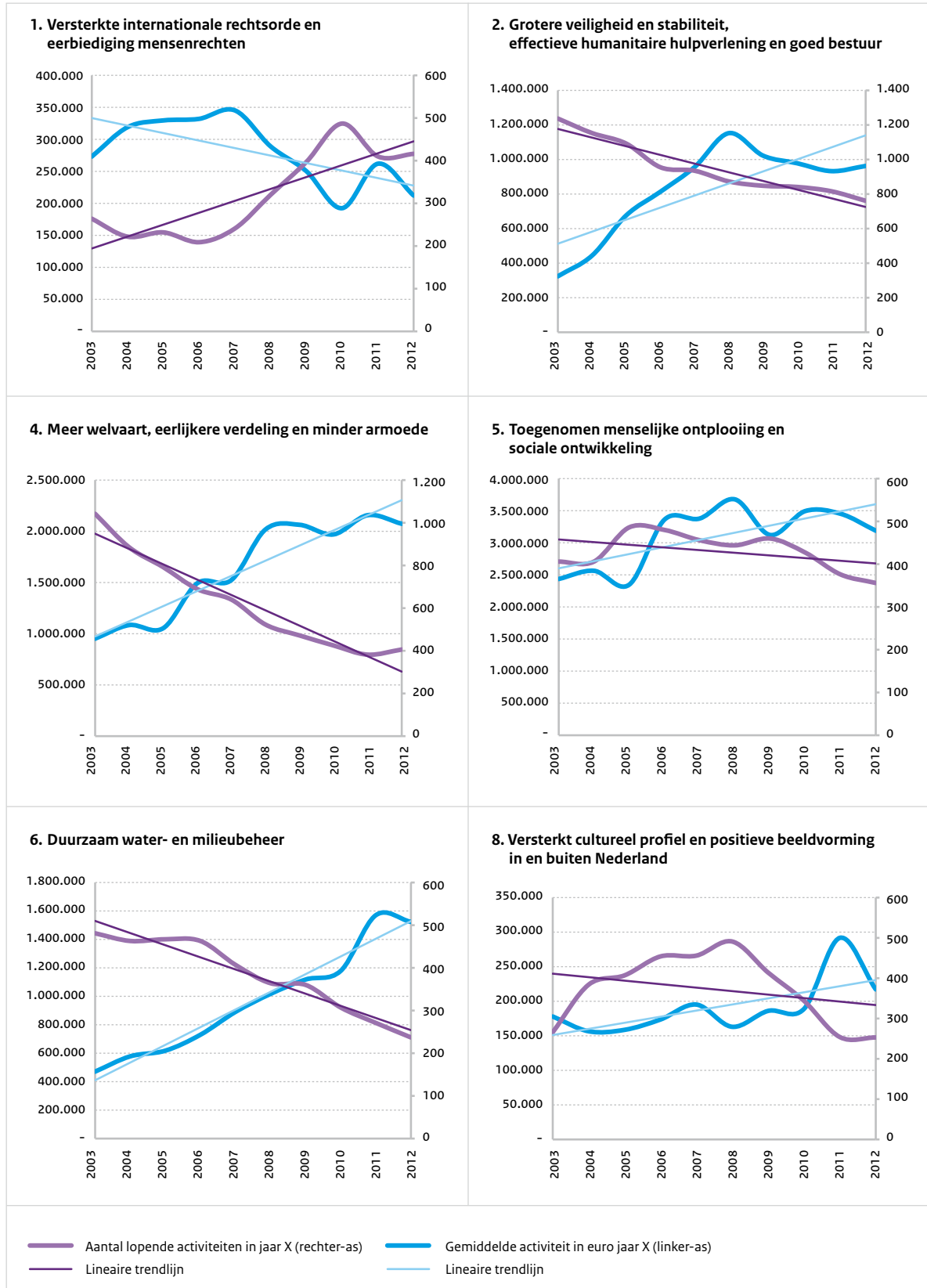
Op basis van de beschikbare gegevens in het Piramide registratiesysteem van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is een overzicht gemaakt van het jaarlijkse aantal lopende activiteiten en de daarmee samenhangende gemiddelde financiële omvang per activiteit over de periode 2003 t/m 2012 (zie Figuur 1). Dit overzicht is opgesplitst naar begrotingsartikelen. Op de linkeras staan de gemiddelde

uitgaven per activiteit, terwijl de rechteras het aantal lopende activiteiten weergeeft. De waarde op deze assen verschildt al naar gelang de omvang van het aantal activiteiten en van de uitgaven; onder de artikelen 1 ('rechtsorde en mensenrechten') en 8 ('cultureel profiel en beeldvorming') worden veelal kleinere activiteiten uitgevoerd, terwijl onder de artikelen 4 ('welvaart, eerlijker verdeling en armoedebestrijding'), 5 ('sociale ontwikkeling') en 6 ('duurzaam water- en milieubeheer') gemiddeld grotere bestedingen worden gerealiseerd.

De algemene tendens die naar voren komt uit deze analyse toont een geleidelijk toename van de gemiddelde uitgaven (alleen de uitgaven onder artikel 1 dalen licht) met een afvlakking in het jaar 2012 die mede wordt veroorzaakt door de algemene budgettaire reductie. Het aantal lopende activiteiten daalde in absolute zin, vooral onder de artikelen 2 ('veiligheid, humanitaire hulp en goed bestuur'), 4 ('welvaart, verdeling en armoedebestrijding') en 6 ('duurzaam water- en milieubeheer'), en in iets mindere mate onder artikel 5 ('sociale ontwikkeling'). Bij artikel 1 ('internationale rechtsorde en mensenrechten') is er sprake van enige toename van het aantal activiteiten.

De qua budget belangrijkste beleidsartikelen (artikel 2, 4, 5 en 6) omvatten tussen de 250 en 800 verschillende activiteiten met een gemiddelde omvang tussen de € 1 miljoen en € 3 miljoen. De omvang van de uitgaven onder begrotingsartikel 1 is veel kleiner met een gemiddelde besteding van ca. € 200 duizend. Niet opgenomen zijn de bestedingen onder artikel 7 (waaronder begrepen de kosten voor opvang van asielzoekers) en de bestedingen onder artikel 3 ('Europese samenwerking') die vooral de jaarlijkse afdrachten aan het Europese Ontwikkelingsfonds betreffen.

Figuur 1: Aantal activiteiten en gemiddelde uitgaven per BZ begrotingsartikel (2003-2012)

Drijfveren

De gesignaleerde tendens van afname van het aantal activiteiten – mede door de recente vermindering van het budget – wijst op serieuze aandacht voor het terugdringen van de fragmentatie. Daarvoor zijn verschillende – soms tegenstrijdige – drijfveren aan te wijzen, vanuit zowel beheersmatig als beleidsmatig perspectief. In de eerste plaats is er ingezet op vermindering van het aantal partnerlanden en focus op een beperkt aantal strategische thema's. Van posten wordt verwacht dat zij zich maximaal op een drietal thema's concentreren. Een belangrijk motief hiervoor ligt ook in het controleren van de beheerskosten van OS programma's. Bij de meeste begrotingsartikelen is deze tendens inmiddels zichtbaar geworden. In 2012 neemt de gemiddelde omvang van de bestedingen over de hele linie overigens weer licht af; het aantal activiteiten stabiliseert bij een teruglopende budgetruimte. De fragmentatie is vooral afgenomen door vermindering van activiteiten in niet-partnerlanden.

In de tweede plaats is er de afgelopen jaren regelmatig gebruik gemaakt van macro-economische hulpmodaliteiten zoals schuldverlichting en (algemene en sectorale) begrotingssteun, veelal in samenwerking met andere donoren en internationale financiële instellingen. Er is (voorlopig) een einde gekomen aan schuldverlichting, terwijl er ook grotere terughoudendheid wordt betracht bij de toepassing van het instrument van begrotingssteun. Voor verdere voortgang op het terrein van de Parijs-Accra-Busan agenda – gericht op harmonisatie, donorcoördinatie en nationaal eigenaarschap – zijn dergelijke activiteiten die 'on budget' worden uitgevoerd echter van groot belang.¹

In de derde plaats wordt een verschuiving in de prioriteiten van internationale samenwerking nagestreefd waarbij de inzet op sociale programma's wordt verminderd en de inzet op economische programma's wordt vergroot. Dit is eerder bepleit door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in het rapport '*Minder pretentie, Meer ambitie*' (2010). Sociale programma's voor onderwijs en gezondheidszorg kunnen aansluiten bij lokale overheidsactiviteiten, terwijl bedrijfsmatige activiteiten gebruik maken van uiteenlopende financieringswijzen die specifieke marktsegmenten beogen te bedienen. Activiteiten onder artikel 5 ('sociale ontwikkeling') zijn gemiddeld ook veel groter dan die onder artikel 4 en 6.

In de vierde plaats wordt er in steeds sterkere mate gebruik gemaakt van brede fondsen waaruit een veelheid van relatief kleine activiteiten wordt gefinancierd. Hiermee wordt beoogd inhoud te geven aan prioritaire thema's, zoals het bevorderen van publiek-private partnerschappen (Schokland Fonds) en het versterken van activiteiten gericht

op het verminderen van geweld tegen vrouwen (MDG 3 Fonds ter uitvoering van VN resolutie 1325). Op het terrein van het Mensenrechtenbeleid (artikel 1) wordt van een subsidiekader gebruik gemaakt, waarbij met een beperkte inzet van middelen veelal bevredigende resultaten kunnen worden geboekt.

Kanttekeningen

Er zijn een aantal kanttekeningen te plaatsen bij de gesignaleerde tendensen.

In de eerste plaats is het de vraag in hoeverre het terugdringen van fragmentatie aan de aanbodzijde ook effecten heeft aan de ontvangende kant. De fragmentatie betreft niet alleen de verspreiding van de hulp over een groot aantal landen, maar ook de inzet van donoren in een groot aantal uiteenlopende sectoren. Op het terrein van landenconcentratie laten Swiss en Brown (2013) zien dat slechts 10 van de 23 grootste donorlanden over de periode 2001-2010 zijn overgegaan tot een – veelal nog geringe – vermindering van het aantal hulpontvangende landen, en dat het gemiddelde aantal hulpontvangende landen per donor nog steeds meer dan 100 bedraagt. Nederland heeft daarbij de grootste reductie van partnerlanden doorgevoerd (30%).

In de tweede plaats leiden de inspanningen die zijn gepleegd om de fragmentatie aan de aanbodzijde te verminderen niet automatisch tot een versterking van de afstemming op de vraag, mogelijkheden en behoeften in de ontvangende landen.

Verschiedende IOB evaluaties die de afgelopen jaren zijn afgerond bieden inzicht in het resultaatbereik op project-, sector- en macro-niveau. Studies naar onder meer schuldverlichting (Nigera, DR Congo) en algemene begrotingssteun traceren de gevolgen voor macro-economische stabiliteit, terwijl impactstudies van de sectorsteun aan het basisonderwijs en projecthulp in water & sanitaire voorzieningen de effecten voor armoedebestrijding illustreren. Aansluiting bij het nationale beleidskader en afstemming van de hulp op lokale beheerssystemen blijkt in vrijwel alle gevallen van centraal belang voor het resultaatbereik.

In de derde plaats zijn er geen *a priori* redenen om aan te nemen dat grote activiteiten altijd effectiever zouden zijn dan kleinere interventies. De empirische grondslag voor een dergelijke veronderstelling ontbreekt. Enkele afgeronde thematische evaluaties geven een genuanceerd beeld van de rol van fragmentatie bij de beleidseffectiviteit. Er bestaat zeker geen eenduidige relatie tussen de omvang van de activiteit en het doelbereik. Zowel grootschalige begrotingssteun (IOB # 369) als kleinschalige mensenrechtenprojecten (IOB # 373) kunnen doeltreffend en doelmatig zijn. Belangrijker is de aansluiting van de activiteiten bij de prioriteiten van lokale actoren en de gecoördineerde inzet van activiteiten op verschillende deelterreinen.

¹ Zie: Eindrapport 'The Evaluation of the Paris Declaration', maart 2012

In de vierde plaats kan fragmentatie wel bijdragen aan erosie van de schaarse lokale beheerscapaciteit, vanwege het grote beslag op staftijd en technische begeleiding dat elk van de activiteiten vraagt. Knack & Rahman (2007) concluderen in een Wereldbankstudie dat donorfragmentatie uiteindelijk leidt tot een verslechtering van de lokale bureaucratische kwaliteit. Bovendien nemen de risico's op overlap toe, waardoor de effectiviteit van de hulp kan verminderen. Multilaterale hulp kan in dit verband een bijdrage leveren aan het verminderen van de fragmentatie aan de aanbodzijde, maar dat leidt nog lang niet altijd tot minder activiteiten in het veld. Vermindering van het aantal activiteiten leidt tot lagere transactiekosten bij de voorbereiding, onderhandelingen en het beheer van activiteiten. Bigsten et al. (2011) berekenen in een recente EU studie dat potentiële besparingen in de beheerskosten tot ruim 20% van het budget kunnen worden bereikt, door een betere taakverdeling tussen donoren.

In de vijfde plaats is een gedeelte van de teruglopende fragmentatie van de Nederlandse hulp te verklaren uit een verschuiving van bestedingen naar andere organisaties. De fragmentatie van activiteiten is afgenomen doordat enkele grote bedrijfslevenprogramma's worden uitgevoerd door organisaties als Agentschap NL (PSI en ORET/ORIO), Initiatief Duurzame Handel, PUM, CBI en FMO (met verschillende deelprogramma's). Hiermee zijn vervolgens wel weer vele verschillende projecten gefinancierd: PSI heeft ca. 350 aparte financieringen in beheer, bij ORIO zijn 55 projecten in portefeuille, PUM voert jaarlijks bijna 2.000 missies uit en CBI verschaft trainingen en coaching aan ruim 3.000 bedrijvenpartners. Ook in het medefinancieringskanaal is het aantal partnerorganisaties teruggebracht tot 20 allianties die weer zijn samengesteld uit 69 zelfstandige organisaties. Deze onderhouden relaties met ca. 4.000 lokale NGO's als partners in ontwikkelingslanden, soms met meerdere projecten. Minder projecten in beheer bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken betekent dus zeker nog niet minder fragmentatie in het veld.

Studies van de OECD wijzen in dit verband op de continue toename van het aantal activiteiten: in 2007 zijn er wereldwijd ca. 90.000 geregistreerde projecten en in sommige landen komen er jaarlijks ca. 2.000 nieuwe projecten bij), vooral in de armste landen met een grotere bevolkingsomvang (Frot & Santiso, 2010). Bovendien komen er nog steeds nieuwe donororganisaties bij, zowel private fondsen als opkomende donorlanden (BRICS).

Concluderend kan gesteld worden dat de toegenomen aandacht voor het terugdringen van de fragmentatie voorlopig sterk ingegeven lijkt te worden door overwegingen aan de aanbodzijde. Daarbij wordt ook beoogd dat activiteiten op verschillende beleidsterreinen duidelijker aansluiten bij Nederlandse expertise. Dit kan ertoe leiden

dat elementen aan de vraagzijde een beperktere rol gaan spelen bij de selectie van activiteiten. In sommige gevallen kunnen hierdoor de mogelijkheden voor het bereiken van effectieve synergie onder druk komen te staan. In andere omstandigheden zullen de maatschappelijke effecten verminderen indien activiteiten onvoldoende aansluiten bij lokale beleidsprioriteiten en/of te weinig rekening houden met lokaal aanwezige beheerscapaciteit.

Referenties

Acharya, A., A.T. Fuzzo de Lima & M. Moore (2006). 'Proliferation and Fragmentation: Transactions Costs and the Value of Aid', *Journal of Development Studies* 42(1): 1-21.

Bigsten, A.L., J.P. Platteau & S. Tengstam (2011). *The Aid Effectiveness Agenda: the benefits of going ahead*. Final Report to European Union. SOGES: Gothenburg.

Brown, S. & L. Swiss (2013). 'The Hollow Ring of Donor Commitment: Country Concentration and the Decoupling of Aid Effectiveness Norms from Donor Practice', *Development Policy Review*.

Easterly, W. & T. Pfitze (2009). 'Where does the money go? Best and worst practices in foreign aid'. *Journal of Economic Perspectives* 22(2): 29-52.

Frot, E. & J. Santiso (2010). *Crushed Aid: Fragmentation in Sectoral Aid*. Paris: OECD Development Centre Working Paper # 284.

Kihara, T. (2009). *Proliferation and Fragmentation of Development Aid and Effective Aid Coordination*. MOF/PRI Discussion Paper Series 09A-04.

Knack, S. & A. Rahmn (2007). 'Donor Fragmentation and Bureaucratic Quality in Aid Recipients'. *Journal of Development Economics* 83 (1): 176-197.

IOB (2006). *Van projecthulp naar sectorsteun: evaluatie van de sectorale benadering 1998-2005*. Den Haag: Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie.

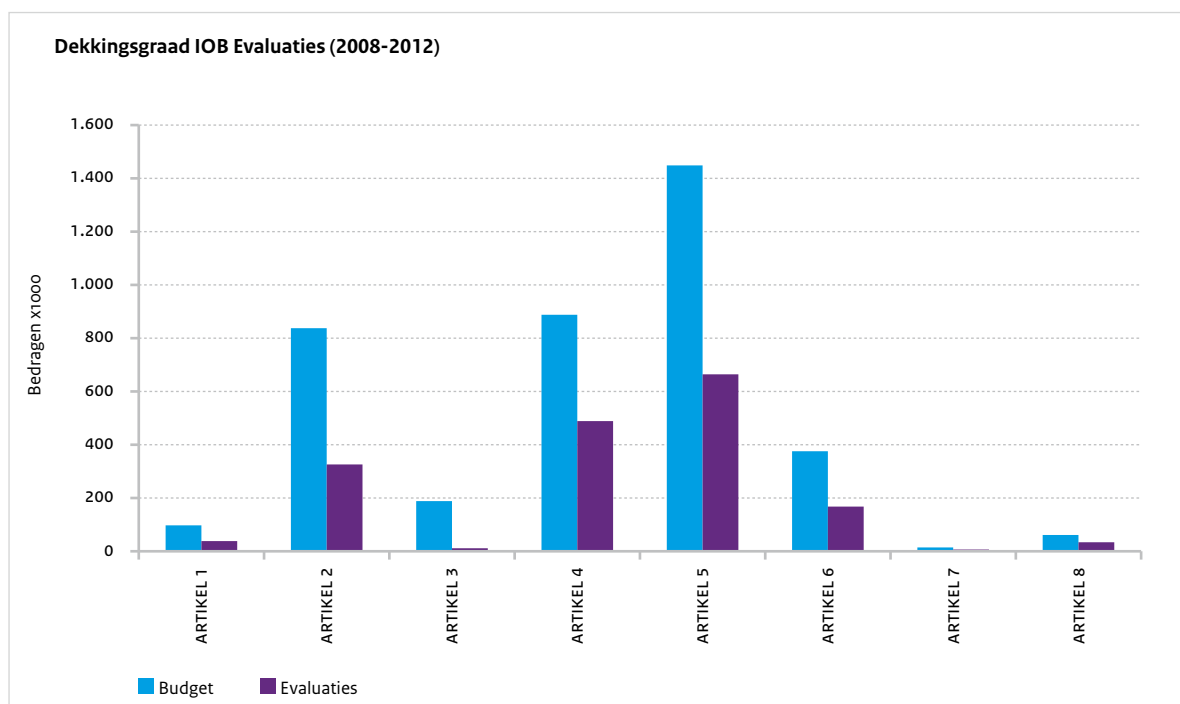
Reikwijdte van BZ Evaluatieprogrammering

De evaluaties van het beleid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken over de periode 2008-2012 bieden een budgettaire afdekking van 44% van de (meerjarige) begroting. Het IOB onderzoek dat in 2012 is afgerond omvat 8% van het budget. Een belangrijk gedeelte hiervan betreft impactonderzoek waarmee de effecten van de programma's kunnen worden vastgesteld. Onderstaande figuur biedt een overzicht van de dekkinggraad binnen de gemiddelde uitgaven van alle BZ begrotingsartikelen voor de periode 2008 t/m 2012.

De grootste dekkinggraad wordt bereikt bij de uitgaven onder artikelen met omvangrijke uitgaven: artikel 4 ('meer welvaart, eerlijker verdeling en minder armoede') bereikt 55% en artikel 5 ('toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling') bereikt 46% dekking. Ook de artikelen 7 ('welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer') en 8 ('Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland') zijn relatief goed afgedekt met evaluatieonderzoek. Voor artikel 2 (Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur) en 3 (Europese samenwerking) bevinden enkele beleidsdoorlichtingen zich in de afrondende fase.

In de meerjarige evaluatieprogrammering van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn verschillende evaluatietrajecten gebaseerd op impactstudies opgenomen, die beogen om in de nabije toekomst beleidsdoorlichtingen mogelijk te maken op prioritaire beleidsterreinen (onder meer voedselzekerheid, goed bestuur, integraal waterbeheer en hernieuwbare energie).

In 2013/2014 worden IOB beleidsdoorlichtingen afgerond onder artikel 2 (mensenrechtenbeleid; veiligheid, goed bestuur en rechtsorde, humanitaire hulp), artikel 3 (Europese samenwerking en Europese ontwikkelingssamenwerking), artikel 4 (private sectorontwikkeling) en artikel 5 (seksuele en reproductieve gezondheidszorg en rechten).

Afgeronde evaluaties

Beleidsartikel 1 Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten

Evaluatie mensenrechtenprojecten

Evaluation of Dutch support to human rights projects (2008-2011) | IOB evaluatie # 373

De evaluatie van Nederlandse steun aan mensenrechtenprojecten bestaat uit vijf landenstudies (Kazachstan, de Palestijnse Gebieden, Nigeria, Sri Lanka en Zimbabwe) en een dossierstudie van 12 overige projecten. Alle projecten zijn uitgevoerd in de periode 2008-2011.

Hoofdbevindingen

De belangrijkste bevinding is dat driekwart van de projecten voldoende effectief of zeer effectief was. De politieke inspanningen waren meestal coherent met de projectsteun, hoewel niet in ieder land in dezelfde mate. Soms kon worden aangetoond dat de politieke inspanningen een positieve invloed hadden op de projecten (synergie). De Nederlandse inspanningen ter bescherming en bevordering van de rechten van homoseksuele mannen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders (LGBT) sprongen het meest in het oog. Op diverse fronten zette Nederland zich hiervoor in, waarbij stille diplomatie en overreding belangrijker waren dan confrontatie. Organisaties toonden zich zeer tevreden over deze aanpak. Kritische kanttekeningen zijn geplaatst bij de duurzaamheid van de resultaten van een aantal projecten en, in sommige landen, bij de afstemming met andere spelers. Ook de kwaliteit van de projectvoorstellen is voor verbetering vatbaar.

Relevantie

Alle projecten waren gericht op het voorkomen van ernstige mensenrechtenschendingen, dan wel op beperking van de gevolgen daarvan. Vrijwel alle projecten betroffen een of meer voor Nederland prioritaire thema's. De projecten waren dus zowel relevant in de context van het betreffende land alsook beleidsrelevant. Een kritische kanttekening wordt geplaatst bij de afstemming met andere actoren. Een betere afstemming zou de relevantie nog kunnen versterken.

Coherentie

De politieke inspanningen op het terrein van de mensenrechten waren overwegend coherent met de projectsteun. Het meest overtuigend kwam dit naar voren bij de bescherming van mensenrechtenverdedigers en bij de bescherming en bevordering van de rechten van LGBT individuen. Nederland woonde bijvoorbeeld processen tegen mensenrechtenverdedigers bij. Soms had de Nederlandse politieke inbreng een positieve invloed op de effectiviteit van het project. Kazachstan biedt een fraai voorbeeld, waarbij politieke inspanningen bijdroegen aan het projectresultaat van aanscherping van de wetgeving.

Effectiviteit

In vrijwel alle projecten werd de voorziene output gedeels behaald. Dit betrof bijvoorbeeld trainingen of het uitbrengen van informatiemateriaal. Bij driekwart van de projecten werden eveneens de doelstellingen in voldoende mate of vrijwel volledig bereikt. Voorbeelden zijn een meer objectieve berichtgeving in de media over LGBT, aanscherping van wetgeving of verzachting van leed bij slachtoffers van schendingen.

Duurzaamheid

In veel gevallen was dit criterium niet van toepassing. In sommige gevallen is het wel van toepassing, zoals bij de instelling van een referentiemechanisme. Er werd in deze gevallen echter weinig aandacht aan duurzaamheid besteed.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid	n.v.t.			
Coherentie				
Duurzaamheid				

Beleidsartikel 2
**Grotere veiligheid en
stabiliteit, effectieve
humanitaire hulpverlening en
goed bestuur**

Beleidsdoorlichting NAVO Strategisch Concept

Tactische diplomatie voor een Strategisch Concept – De Nederlandse inzet voor het NAVO Strategisch Concept 2010 | IOB evaluatie # 365

Deze beleidsdoorlichting gaat over de Nederlandse inzet gericht op een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke Nederlandse inbreng bij de totstandkoming van het Strategisch Concept van de NAVO. Meer in het bijzonder gaat deze beleidsdoorlichting in op een serie onderhandelingsprocessen die uiteindelijk uitmondten in het door de NAVO tijdens de top van Lissabon op 19-20 november 2010 aangenomen Strategisch Concept voor de komende tien jaar, met als titel ‘Active engagement, modern defence’.

Hoofdbevindingen

Doeltreffendheid en relevantie

Een beleidsdoorlichting als deze laat zich moeilijk in een stramen vergelijken met andere beleidsdoorlichtingen en -evaluaties. Enerzijds omdat het hier een beleidsterrein betreft waarin – binnen het bestek van de doorlichting – nauwelijks uitgaven zijn verricht, en anderzijds omdat hier meer sprake is van het evalueren van het diplomatieke handwerk en, in het verlengde daarvan, van het meten van het resultaat van beïnvloeding van zowel de Internationale Staf van de NAVO als de individuele leden van de NAVO-raad en hun medewerkers. Geconcludeerd wordt dat Nederland het metier van de klassieke diplomatie beheerst, en dat dit mede mogelijk is doordat ons land bij uitstek geschikt is een bruggenbouwersfunctie te vervullen in de arena van de multilaterale onderhandelingen. Het herzieningsproces voor het Strategisch Concept was complex, zowel inhoudelijk als in zijn diplomatieke uitvoering. De herziening betrof enerzijds de grondslagen van de alliantie: wat was (nog) haar bestaansrecht sinds het einde van de Koude Oorlog? Dit aspect werd als voorheen vaak in betrekkelijk abstracte termen gevat, zoals ‘geloofwaardige veiligheid’ of ‘een effectieve bijdrage aan crisisbeheersing’. De herziening ging anderzijds over een omvangrijke reeks concrete(re) ‘harde’ thema’s, die nauw met de discussie over de NAVO-grondslagen samenhangen. Indien de NAVO wilde bijdragen aan ontwapening en wapenbeheersing, wat moest dan bijvoorbeeld het precieze verband met raketverdediging (*missile defence*) zijn? Hoe stond het met de technologische ontwikkelingen rond raketverdediging? Dat de NAVO nauwer diende samen te werken met de Europese Unie als partner, was voor het gros van de lidstaten onomstreden. Maar hoe hieraan invulling te geven via concrete afspraken en instituties, in de wetenschap dat Turkije alles deed om op dit punt zijn eigen opvattingen door te drukken? Dergelijke gelaagde vraagstukken kwamen samen in het taaie NAVO-hervormingsdossier. Daarnaast gold dat bij de totstandkoming van dit Strategisch

Concept de nieuwe lidstaten voor het eerst de mogelijkheid werd geboden inhoudelijk en actief mee te onderhandelen over het strategisch beleid voor het komende decennium.

Krachtenveldanalyse

Het onderzoek richtte zich op een tiental onderhandelingsdossiers. Van deze onderwerpen is door IOB een krachtenveldanalyse uitgevoerd, zijn de Nederlandse beleidsmatige standpunten gereconstrueerd en is met behulp van het EAR-model – op basis van de uitkomsten van dossieronderzoek en interviews – een uitspraak gedaan over de mate waarin Nederland invloed heeft kunnen uitoefenen op de totstandkoming van het Strategisch Concept.

Het onderhandelingsproces heeft zich – op hoofdlijnen – in twee fora na elkaar afgespeeld. Eerst heeft de *Group of Experts*, waarin Nederland was vertegenwoordigd door voormalig Shell-topman Jeroen van der Veer, de geesten rijp gemaakt voor een ander, nieuw Strategisch Concept. Op basis van het eindrapport van deze Group of Experts is de NAVO-raad aan de slag gegaan, waarin de zogenaamde Quad en een schrijfgroep onder directe leiding van de secretaris-generaal het initiatief hadden.

Nederlandse invloed

Nederland oefende invloed uit op de totstandkoming van het Strategisch Concept via de expertgroep (zomer 2009 – mei 2010, vooral in relatie tot vicevoorzitter Jeroen van der Veer) en tijdens de *drafting* van het Strategisch Concept zelf. Dit laatste gebeurde feitelijk in twee fasen: de formulering van het eerste concept door Rasmussen en zijn schrijfgroep (mei 2010 – eind september 2010) en vervolgens de discussies – voornamelijk binnen de Noord-Atlantische Raad – over de opeenvolgende en telkens deels bijgestelde *drafts* tot en met de top van Lissabon op 19-20 november 2010.

Tijdens het gehele proces van onderhandelingen is duidelijk geweest dat het *klassieke diplomatieke handwerk* essentieel is. Dit diplomatieke handwerk voor Nederland bestaat op hoofdlijnen uit vier componenten:

1. Werken met kaderinstructies;
2. Bewust zijn van de Nederlandse positie en trachten, waar mogelijk, de rol van bruggenbouwer te vervullen;
3. Tijdige interventies door tekstvoorstellen in te dienen;
4. Allianties aangaan waarin ook opponenten worden opgenomen.

Deze diplomatieke gereedschapskist is goed toegepast, waarmee enerzijds een bruggenbouwersfunctie kon worden vervuld en anderzijds de eigen standpunten tijdig en op overtuigende wijze konden worden uitgedragen.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t.			
Duurzaamheid	n.v.t.			

Beleidsdoorlichting energievoorzieningszekerheid en buitenlandbeleid (2006-2010) | IOB evaluatie # 367

Sinds 2006 is het zeker stellen van de energievoorziening van Nederland een operationele doelstelling van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het buitenlandbeleid rond de energievoorziening van Nederland richt zich op de toekomst. Het ministerie van Buitenlandse Zaken draagt hieraan bij in nauwe samenwerking met het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Deze beleidsdoorlichting laat zien op welke wijze het ministerie hieraan heeft bijgedragen. Ook geeft de doorlichting aan in hoeverre BZ zorgde voor samenhang tussen het energiebeleid en het overige buitenlandbeleid.

| 20 |

Hoofdbevindingen

Doeltreffendheid en relevantie

De doorlichting bleek complex. Dit komt deels doordat het gaat om samenwerking met diverse partijen: het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I), prioritaire en andere landen, de Europese Unie (EU), multilaterale organisaties en het bedrijfsleven. Bovendien is het nog te vroeg om de effecten van dit op de toekomst gerichte beleid te meten. Een deel van de tussentijdse resultaten zijn weinig tastbaar of nauwelijks verwoord – en dus lastig te meten.

Het perspectief op energievoorzieningszekerheid is in de loop van de tijd verbreed. Het beleid is gericht op zowel de levering van fossiele energie als de transitie naar hernieuwbare energie, betreft zowel de vraag als het aanbod, en omvat zowel handel en investeringen in Nederland als in het buitenland. Tegelijkertijd worden soms bredere BZ-doelen op terreinen van mensenrechten en goed bestuur nagestreefd. De instrumenten die het ministerie heeft ingezet betreffen onder andere: bilaterale bezoeken, bedrijvenmissies, *Memoranda of Understanding* en investeringsbeschermingsovereenkomsten, deelname aan internationale fora, inzet van de ambassades ten behoeve van economische dienstverlening aan ondernemers, deelname aan en organisatie van conferenties, dialogen, kennisuitwisseling, en ambtelijke en diplomatieke contacten. Voor de samenwerking tussen de betrokken departementen werd de Interdepartementale Werkgroep Energievoorzieningszekerheid (IWE) in het leven geroepen. Hiermee is de kennis over het onderwerp binnen BZ toegenomen en zijn nauwere banden

ontstaan.

De afgelopen jaren heeft het ministerie geïnvesteerd in relaties op dit gebied met prioritaire en andere landen, de Europese Unie, multilaterale instellingen en bedrijven. Er zijn aanwijsbare resultaten geboekt, maar niet in alle gevallen. Nederland heeft met 28 landen bilaterale relaties onderhouden, met als doel het aanmoedigen van wederzijdse investeringen en handel door bedrijven. Rusland, Saoedi-Arabië, Algerije en Kazachstan kregen prioriteit omdat deze landen belangrijke producenten zijn van olie en gas. Bovendien heeft het Nederlandse bedrijfsleven hier moeilijk toegang. Daarom zag de overheid daar voor zichzelf een bemiddelende taak weggelegd.

Tijdens de geëvalueerde periode hebben diverse politieke en hoog-ambtelijke bezoeken van vooral EL&I maar ook BZ plaatsgevonden. Deze waren niet alleen gericht op de economische betrekkingen en handel, maar ook op cultuur en kennisuitwisseling. Vooral voor de relatie met Rusland en Saoedi-Arabië zijn deze bezoeken van belang gebleken. BZ heeft een belangrijke faciliterende rol gespeeld bij het uitbreiden van de Nederlands-Russische gasrelatie. Al doende heeft BZ conclusies getrokken over welke instrumenten goed en welke minder goed werken en ten aanzien van welke landen deze vooral zouden moeten worden ingezet. Zo zijn de contacten met Kazachstan, Algerije, en Angola op den duur bijvoorbeeld verminderd omdat deze niet het gewenste resultaat opleverden. Algerije en Angola hadden al relaties opgebouwd met andere landen en Nederland had niet direct iets te bieden dat deze landen niet ook konden bieden.

De Europese context is zo dynamisch en complex dat het moeilijk is de effecten van de Nederlandse inzet te meten. Het is wel duidelijk dat de EU nu als geheel sterker staat ten opzichte van andere grote spelers dan een aantal jaren geleden. Bovendien heeft BZ een bijdrage, zij het een beperkte, kunnen leveren aan het zich ontwikkelende externe energiebeleid van de EU.

In diverse multilaterale fora heeft Nederland zich beziggehouden met energievoorziening: het International Energy Agency (IEA), International Energy Forum (IEF), het Energiehandvest, het *Gas Exporting Countries Forum*, de NAVO, de *Gulf of Guinea Energy Security Strategy Group*, de *Voluntary Principles on Security and Human Rights* en het *Extractive Industries Transparency Initiative*. Nederland zette zich onder andere in voor participatie van landen in, of toetreding tot, bijvoorbeeld de WTO, het IEA en het Energiehandvest, zodat deze landen zich zouden binden aan regels op het gebied van handel, investeringen, energie-efficiëntie en milieu. Andere belangrijke thema's waren de veiligheid van de aanvoerroutes van olie en gas en de veiligheid in de Golf van Guinee en de Nigerdelta. Meestal vertegenwoordigde EL&I Nederland in multilaterale fora. Hierdoor is het moeilijk aan te geven

wat de inzet van BZ precies heeft opgeleverd. In elk geval heeft BZ een belangrijke bijdrage geleverd aan de discussie over de positie van Rusland binnen het Energiehandvest. Dankzij een goede reputatie op het gebied van energie en energievoorzieningszekerheid heeft Nederland in deze fora een verbindende rol kunnen spelen en zijn Nederlanders op hoge posten benoemd in fora zoals het IEA en het IEF.

Met enige regelmaat heeft het ministerie van BZ diplomatiek geïntervenieerd in meningsverschillen tussen buitenlandse overheden en individuele bedrijven. In de contacten met bedrijven en met landen waar Nederlandse bedrijven actief zijn (zoals Nigeria), heeft BZ ook mede de aandacht gevestigd op andere beleidsaspecten, zoals goed bestuur, mensenrechten en milieuvraagstukken. Consistentie van het beleid met andere doelstellingen van het BZ-beleid was geen expliciet uitgangspunt voor het gevoerde beleid. Niettemin heeft BZ bij een aantal gelegenheden gevoelige kwesties zoals rondom mensenrechten aangesneden.

Doelmatigheid

BZ heeft geen apart budget beschikbaar voor het energiebeleid. De Directie Milieu, Water, Klimaat en Energie (DME) coördineert de activiteiten op het gebied van energie. Binnen DME onderhoudt de Speciale Vertegenwoordiger Energie en Energievoorzieningszekerheid (SVE) contacten in binnen- en buitenland.

Energiekwesties in bepaalde regio's en rond bepaalde thema's heeft DME steeds afgestemd met de betreffende regio- en themadirecties. Deze samenwerking heeft vooral ad hoc plaatsgevonden. De Nederlandse posten in belangrijke energielanden hebben in veel gevallen een sleutelpositie vervuld. Zij konden vaak optreden zonder uitgebreid te hoeven afstemmen met het departement. Die flexibiliteit was een voordeel, maar maakte het tegelijk lastig voor het departement om overzicht te houden.

Hoewel de kennis over en de ervaring met energievoorzieningszekerheid is toegenomen binnen BZ, ontbreekt het in sommige gevallen nog aan expertise of verdwijnt deze. Dit komt mede door de manier waarop BZ georganiseerd is (medewerkers met generalistische kennis, roulatiesysteem, etc.).

De samenwerking tussen BZ en EL&I vond vooral plaats in het kader van een Interdepartementale Werkgroep. Hierin nemen ook beleidsmedewerkers deel van de ministeries van Infrastructuur & Milieu, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie. De taakverdeling binnen de werkgroep stond niet van meet af aan vast, maar in de loop van de tijd zijn hier wel afspraken over gemaakt.

Aandachtspunten

- Het perspectief op energievoorzieningszekerheid is in de loop van de tijd verbreed. Dit zou nog duidelijker zijn beslag kunnen krijgen in de daadwerkelijke uitvoering van het beleid. Hier is een rol weggelegd voor de IWE.
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken zou zijn rol en toegevoegde waarde explicieter kunnen maken. Dit kan bijvoorbeeld door specifieke doelen voor BZ vast te leggen in Memories van Toelichting, maar ook door helder te verwoorden op welke manier BZ haar doelen denkt te bereiken.
- Het is niet effectief gebleken de aandacht uitsluitend te richten op een beperkt aantal landen. BZ en EL&I zouden beter per regio, en daarbinnen per land, kunnen afwegen in hoeverre bepaalde (diplomatieke) inspanningen een meerwaarde kunnen hebben.
- Op Europees niveau zou BZ zich nog duidelijker kunnen profileren voor wat betreft haar rol bij de totstandkoming van het externe energiebeleid van de EU.
- EL&I en BZ zouden beter kunnen monitoren en evalueren hoe de verschillende programmaonderdelen worden uitgevoerd en in hoeverre er samenhang is tussen deze onderdelen.
- BZ heeft een beperkt institutioneel geheugen op het gebied van energie. Het ministerie zou zijn best moeten doen om ervaring, inhoudelijke kennis en relaties op te bouwen en vast te houden.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie				
Duurzaamheid	n.v.t.			

Evaluatie van de *Global Logistics Cluster* | Multidonor evaluatie

De evaluatie werd door een onafhankelijk team van evaluatoren uitgevoerd in opdracht van de evaluatiedienst van WFP (*World Food Programme*), de evaluatiedienst van UNICEF en IOB. Het onderzoek vond plaats in de periode november 2011 – juli 2012 en had tot doel de bepaling van de effectiviteit en efficiency van de *Global Logistics Cluster* in algemene zin en in landen waar de Cluster werd geactiveerd om de humanitaire hulpverlening te faciliteren.

Hoofdbevindingen

Doeltreffendheid, doelmatigheid en relevantie

De evaluatie komt tot positieve bevindingen over de effectiviteit en efficiency van het *Global Logistics Cluster*. De door het Cluster ondernomen activiteiten waren vraaggericht en naar tevredenheid van de gebruikers van het Cluster (humanitaire hulporganisaties) uitgevoerd. Het Cluster heeft bijgedragen tot een verbetering in de humanitaire hulpverlening (snelheid, bereik) wat de effectiviteit ten goede is gekomen.

De organisaties die gebruikmaken van het Cluster bleken tevreden over de verleende steun (inspringen bij transportproblemen, verlenen van logistieke steun, informatievoorziening over importprocedures, beschikbaarheid van transportmiddelen en opslag voor goederen, etc.). De binnen het *World Food Programme* (WFP) opererende *Global Logistics Cell* beschikte over gekwalificeerde staf en voldoende mandaat om de activiteiten van het Cluster vorm te geven en uit te voeren. Conform met de internationaal overeengekomen aanpak (de cluster approach) heeft het *Global Logistics Cluster* een goede bijdrage geleverd aan de andere thematische clusters werkzaam binnen de humanitaire hulpstructuur.

Het interne informatiemanagement was op orde, maar de evaluatie acht verbeteringen nodig op het gebied van het leren van lessen uit specifieke humanitaire operaties en het verder ontwikkelen van operationele handleidingen en instrumenten.

Aanbevelingen worden gedaan op het gebied van de versterking van de rapportage en financiële verantwoording, het opstellen van een meerjarige strategie voor de werkzaamheden en doorontwikkeling van de *Global Logistics Cluster* en verbetering van de besluitvorming over inzet en uitfasering van het Cluster in bepaalde humanitaire omstandigheden. Ook zou meer aandacht kunnen worden gegeven aan de interactie van het *Global Logistics Cluster* in de lopende discussie over de modernisering van het humanitaire hulpsysteem, inclusief de versterking van de inter-cluster coördinatie.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t.			
Duurzaamheid	n.v.t.			

Beleidsartikel 3 Europese samenwerking

Evaluatie samenwerking binnen de Benelux-Unie

Relaties, resultaten en rendement. Evaluatie van de Benelux-Unie samenwerking vanuit Nederlands perspectief | IOB evaluatie # 372

In 2008 sloten België, Nederland en Luxemburg een nieuw verdrag, dat de Benelux Economische Unie (1960) moest moderniseren en versterken. Zowel de Tweede als de Eerste Kamer stemde in met het verdrag, maar zij vroegen wel aan de minister van Buitenlandse Zaken om een grondige evaluatie van de Benelux. De minister zegde deze evaluatie toe voor 2012, opdat de evaluatie kon worden betrokken in het opstellen van een nieuw werkprogramma voor de (voortaan) ‘Benelux Unie’ 2013 – 2016.

Hoofdbevindingen

Onderzoeksvragen

IOB beantwoordt twee hoofdvragen die ook in de parlementaire debatten naar voren kwamen:

1. Worden de door de regering met het nieuwe verdrag beoogde verbeteringen ook in de praktijk gerealiseerd?
2. Wat is de toegevoegde waarde van de Benelux-samenwerking en welke voordelen levert zij op voor de Nederlandse burger?

Wat betreft de verbeteringen in de praktijk ging het Nederland om de volgende drie aspecten: een duidelijkere politieke aansturing van de Benelux, een meer uitgesproken beleidsinhoudelijke focus en meer flexibiliteit om in te kunnen spelen op de actualiteit. Ook heeft IOB aandacht besteed aan de samenwerking tussen de Benelux en de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. De toegevoegde waarde en de voordelen voor de burger heeft IOB onderzocht aan de hand van zeven samenwerkingsterreinen van de Benelux.

Verbeteringen in de praktijk (doelmatigheid)

IOB constateert dat het verdrag wel heeft geleid tot belangrijke veranderingen in de werkwijze van de Benelux, maar dat deze nog niet hebben geleid tot de noodzakelijk geachte verbeteringen. Zo is de structuur voor de politieke aansturing wel verduidelijkt, maar was van meer politieke sturing nog geen sprake. De beleidsinhoudelijke focus is alleen op papier gerealiseerd, in de praktijk is de reikwijdte van de samenwerking niet noemenswaardig veranderd. Van flexibiliteit was wel sprake, in de zin dat er actief nieuwe thema's werden opgepakt, maar hierbij werden geen duidelijke prioriteiten gesteld. De samenwerking met Noordrijn-Westfalen lukt, afhankelijk van het onderwerp,

met wisselend succes. Op operationeel niveau komt deze samenwerking makkelijker tot stand dan op strategisch niveau. (oordeel: matig)

Toegevoegde waarde (relevantie)

De Benelux bevindt zich niet in concurrentie met, maar is juist aanvullend op, en soms ondersteunend aan, de Europese samenwerking, bilaterale samenwerking of lokale grensoverschrijdende samenwerking. Het trilaterale karakter voegt in de praktijk zelden iets toe, maar belemmert de samenwerking ook niet en vergroot de herkenbaarheid van de samenwerking, voornamelijk op EU-niveau. De voortrekkersrol van de Benelux in de EU (proeftuinfunctie) is geen structureel element van de samenwerking. Successen op dit front zijn eerder incidenteel. (oordeel: voldoende)

Voordelen voor de burger (effectiviteit)

De opbrengsten van de samenwerking zijn voor de burger meestal indirect en onzichtbaar. IOB spreekt daarom van ‘maatschappelijke baten’, zoals het wegnemen van grensbarrières, het benutten van schaalvoordelen, kennisvermeerdering en het opbouwen van professionele netwerken. De resultaten van de samenwerking zijn over het algemeen bescheiden, lastig te identificeren en komen doorgaans traag tot stand. (oordeel: matig)

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t.			
Duurzaamheid	n.v.t.			

Beleidsartikel 4 Meer welvaart, eerlijkere verdeling en minder armoede

Beleidsdoorlichting algemene begrotingssteun (2000-2011)

Begrotingssteun: Resultaten onder voorwaarden | IOB evaluatie # 369

Vanaf het einde van de jaren negentig hebben verschillende donoren ontwikkelingshulp gegeven in de vorm van de directe ondersteuning van de begroting van het ontvangende land. De gedachte was dat dit zou bijdragen aan een meer geharmoniseerde hulp, beter zou aansluiten bij de prioriteiten van het partnerland en zo ook het eigenaarschap zou bevorderen. Dat zou leiden tot efficiëntere en effectievere hulp met duurzamere resultaten. Nederland verleende tussen 2000 en 2011 in totaal EUR 1,75 miljard aan hulp in deze vorm, verdeeld over 23 landen. Dit is ongeveer 3,4% van de totale Nederlandse hulp in deze periode. IOB onderzocht het Nederlandse beleid en de effecten van algemene begrotingssteun.

Hoofdbevindingen

Relevantie

IOB concludeert dat de begrotingssteun uitermate relevant was, omdat het de ontvangende overheden in staat stelde aanzienlijk meer te investeren in sociale voorzieningen onder handhaving van de macro-economische stabiliteit. Het instrument heeft in het algemeen de eigen belastinginning niet verdrongen.

Doeltreffendheid

Uit de evaluatie blijkt dat begrotingssteun effectief kan zijn, mits de overheid verantwoordelijkheid neemt voor noodzakelijke hervormingen en investeringen. Het instrument droeg bij aan bestuurlijke verbeteringen, zoals het op orde brengen van het financieel beheer. De begrotingssteun had ook een positief effect op de sociale uitgaven (vooral gezondheidszorg en onderwijs), iets waarvan vooral de armste regio's en huishoudens profiteerden. Landen met begrotingssteun hadden gemiddeld een hogere economische groei en een sterkere stijging op de ontwikkelingsindex van de VN dan landen met weinig of geen begrotingssteun. Het rapport laat zien dat de hulpvorm daarbij een positieve rol speelde. Tegenover deze resultaten staat dat donoren er niet in slaagden om meer fundamentele hervormingen te bewerkstelligen, zoals een onafhankelijker rechterlijke macht, een grotere participatie van het maatschappelijk middenveld of het uitbannen van cliëntelisme uit de publieke sector. IOB concludeert dat donoren, inclusief Nederland, de effectiviteit van begrotingssteun hebben

ondermijnd door te proberen hervormingen te forceren in plaats van goed beleid en institutionele capaciteit als ingangsvoorwaarde te hanteren. Dit beleid was gedoemd te mislukken.

Doelmatigheid

Begrotingssteun hielp de transactiekosten te verlagen, zowel voor overheid als donoren, en droeg ook bij aan een grotere voorspelbaarheid van de hulp. Op beide terreinen was de winst echter lager dan verwacht. Het effect was beperkt doordat het slechts om een klein deel van de totale bilaterale hulp ging, waardoor de totale coördinatielasten hoog bleven. Daarnaast werden de middelen vaak (te) laat overgemaakt.

Coherentie

IOB concludeert ook dat donoren meer hadden kunnen bereiken als zij eensgezinder waren opgetreden. Nu wedijverden ze met afzonderlijke eisen en *incentive tranches* te veel om eigen prioriteiten gerealiseerd te krijgen. Daardoor gaven ze soms tegenstrijdige signalen af. Soms verhoogden donoren de hulp terwijl anderen die juist opschortten. Zowel de overheid als ook andere donoren begrepen de Nederlandse Alleingang bij de beëindiging van begrotingssteun aan Tanzania niet. Het signaal miste daardoor ieder beoogd effect en leidde slechts tot een geïsoleerde positie van de ambassade.

Duurzaamheid

Algemene begrotingssteun leidt in beginsel tot meer duurzame veranderingen dan projecthulp, omdat investeringen deel uitmaken van de begroting en van de uitvoeringsorganisatie in het partnerland, in plaats daar volledig los van te staan. Daar staat tegenover dat donoren en partnerlanden te weinig afspraken hebben gemaakt over de periode waarin landen begrotingssteun zouden ontvangen en/of over het geleidelijk afbouwen van deze hulp. In de praktijk domineren politieke overwegingen in donorlanden in plaats van ontwikkelingen in partnerlanden. Nederland heeft zich te weinig rekenschap gegeven van de gevolgen van beëindiging van begrotingssteun.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie				
Duurzaamheid				

Schuldverlichting aan de Democratische Republiek Congo

Schoon schip. En dan? Evaluatie van de schuldverlichting aan de Democratische Republiek Congo, 2003-2010 | IOB evaluatie # 348

Deze evaluatie is uitgevoerd in samenwerking met de Speciale Evaluatiedienst van het Belgische Federale Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Na het interne vredesakkoord van 2003 kon DR Congo beginnen aan wederopbouw. Maar de buitenlandse schuld was enorm, vooral veroorzaakt door grote projecten gefinancierd met leningen van westerse bedrijven en banken aan het corrupte regime van Mobutu. Negen herschikkingen van de schuldbetalingen tussen 1976 en 2002 hadden de betalingen alleen maar uitgesteld. Door rente op rente werd de schuld in de loop van de tijd steeds groter. In 2003 bestond 71% van de schuld van USD 13,6 miljard uit achterstallige betalingen. In juli 2003 werd Congo toegelaten tot de eerste fase van het HIPC initiatief (initiatief voor *Heavily Indebted Poor Countries*), het zogenaamde beslipunt, en in 2010 tot de 2^e fase, het voltooiingspunt. Daarmee werd de schuld terug gebracht tot USD 3,11 miljard.

Hoofdbevindingen

Doelmatigheid

Om tot het beslipunt te worden toegelaten, moest Congo de macro-economie stabiliseren en een plan opstellen voor vermindering van de armoede. Dit gebeurde, waarop de crediteuren Congo al een deel van de achterstallige betalingen kwijtscholden. Voor het bereiken van de 2e en definitieve fase van het HIPC initiatief moest Congo op schema blijven met macro-economische hervormingen én de door de kwijtschelding vrijgekomen middelen gebruiken voor armoedevermindering. Tegelijk moest het land echter een deel van de schulden gaan afbetalen, terwijl dat voorheen niet gebeurde. Netto betekende het HIPC initiatief in de interim periode dus zwaardere lasten, terwijl het land wel gedwongen werd de 'vrijkomende middelen' te besteden. In dit opzicht kan de schuldverlichting tussen 2003 en 2010 niet doelmatig genoemd worden. Maar tegelijkertijd nam de internationale hulp aan het land na 2003 toe, zodat het land per saldo toch beter af was.

Doeltreffendheid en relevantie

Het belangrijkste effect van schuldverlichting verliep via de beleidsvoorwaarden. In de interim periode voerde Congo economische hervormingen uit en ging het land meer uitgeven voor onderwijs, gezondheidszorg en productieve investeringen. De lange periode tussen 1^e en 2^e fase werd veroorzaakt door de effecten van de financiële crisis maar ook doordat Congo begon af te wijken van het afgesproken beleid, en dus eerst weer aan de voorwaarden moest voldoen. De uitgaven begonnen weer meer te stijgen dan de inkomsten, en de regering wilde een grote en risicovolle lening met China aangaan. Het IMF en de Wereldbank zorgden ervoor dat deze risico's werden verminderd, en dat het macro-economisch management weer verbeterde. De schuldverlichting heeft, vooral na het bereiken van het voltooiingspunt, ertoe geleid dat de buitenlandse schuld van Congo houdbaar is geworden. De crediteuren hadden ook baat bij de overeenkomst, omdat ze meer geld terug hebben gekregen dan anders het geval zou zijn geweest.

Duurzaamheid

De gevolgen op middellange termijn zijn onzeker. Het investeringsklimaat is enigszins verbeterd, maar het land blijft afhankelijk van hulp. De extra bestedingen voor onderwijs en gezondheidszorg hebben vooral instituties in de hoofdstad versterkt, en hebben nog nauwelijks de plattelandsbevolking bereikt. Er gaan wel meer kinderen naar school, maar dat is vooral door de grotere stabiliteit.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t			
Duurzaamheid				

Review van de ontwikkelingseffectiviteit van het United Nations Development Programme

Development Effectiveness Review UNDP | Multidonor evaluatie

Het *development effectiveness review* van UNDP werd ondernomen samen met de evaluatiedienst van CIDA (Canada). Het review werd verricht door een team van evaluatoren van CIDA en van de consultant firma Goss Gilroy Inc. Gebruik werd gemaakt van het OESO/DAC Network on Development Evaluation onderzoekprotocol. IOB financierde het onderzoek gedeeltelijk. Het rapport werd in juni 2012 gepubliceerd.²

Hoofdbevindingen

Relevantie en doeltreffendheid

Het review synthetiseerde de resultaten van een steekproef van evaluaties die UNDP zelf heeft laten uitvoeren. Ook werd een oordeel gegeven over de kwaliteit van de evaluaties. Dit betrof decentrale evaluaties (evaluaties in opdracht van operationele eenheden of veldkantoren) en evaluaties ondernomen door de onafhankelijke evaluatiedienst van UNDP.

Het oordeel van het review is dat het merendeel van de UNDP programma's hun directe doelstellingen bereiken. Er is sprake van positieve resultaten op het gebied van de doorsnijdende thema's gender en duurzaamheid. De programma's van UNDP blijken goed overeen te stemmen met de prioriteiten in het overheidsbeleid (*alignment*). Ook wordt een positief oordeel geveld over de samenwerking tussen UNDP en de overheid en het maatschappelijk middenveld in de ontwikkelingslanden.

Uit de geanalyseerde evaluaties bleek echter ook dat de ontwikkelingseffectiviteit in brede zin van de UNDP programma's onvoldoende is. UNDP's programmering is te zeer versplinterd, met een grote diversiteit aan activiteiten, te veel samenwerkingspartners en een te brede geografische spreiding. Gender analyse in de programmering bleek tekort te schieten.

Duurzaamheid en doelmatigheid

De duurzaamheid van de geboekte resultaten wordt ontoereikend geacht (circa een derde van de evaluaties geeft een positief oordeel over duurzaamheid). UNDP scoort niet goed op efficiency, wat te maken heeft met het feit dat de systemen en procedures waarmee UNDP werkt complex, rigide en bureaucratisch zijn. Monitoring, evaluatie en 'results based management' op decentraal niveau worden zwak geacht. De centraal uitgevoerde evaluaties (geprogrammeerd en uitgevoerd door het onafhankelijk gepositioneerde *Evaluation Office*) zijn van goede kwaliteit; de kwaliteit van decentrale evaluaties is problematisch.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid*				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t.			
Duurzaamheid				

* Score voor effectiviteit: matig (waar het gaat om 'development effectiveness' in brede zin) en goed (waar het gaat om het bereiken van de directe programmadoelen).

² Het onderzoek maakt geen deel uit van de BZ evaluatieprogrammering

Review van de ontwikkelingseffectiviteit van het World Food Programme

Development Effectiveness Review WFP | Multidonor evaluatie

Het *development effectiveness review* van WFP werd ondernomen samen met de evaluatiedienst van CIDA (Canada). Het review werd verricht door een team van evaluatoren van CIDA en van de consultant firma Goss Gilroy Inc. Gebruik werd gemaakt van het OESO/DAC Network on Development Evaluation onderzoeksprotocol. IOB financierde het onderzoek gedeeltelijk. Het rapport werd in juni 2012 gepubliceerd.³

Hoofdbevindingen

| 30 |

Relevantie en doeltreffendheid

Het review synthetiseerde de resultaten van een steekproef van evaluaties die WFP zelf heeft laten uitvoeren. Ook werd een oordeel gegeven over de kwaliteit van de evaluaties. Dit betrof decentrale evaluaties (evaluaties in opdracht van operationele eenheden of veldkantoren) en evaluaties ondernomen door de onafhankelijke evaluatiedienst van WFP.

Het oordeel van de review is overwegend positief. De programmering van de activiteiten van WFP is relevant en gericht op de noden van de doelgroepen (humanitaire hulp) en overheden. Over het algemeen is de effectiviteit van de humanitaire hulpactiviteiten en de overige door het WFP ondernomen programma's en projecten goed.

Duurzaamheid en doelmatigheid

WFP scoort minder goed op het doorsnijndend thema gender. De duurzaamheid van de geboekte resultaten wordt als matig getypeerd. Kosteneffectiviteit en tijdigheid zijn aspecten die verbetering behoeven. Een probleem waar WFP mee te kampen heeft is de interrupties in humanitaire hulpprogramma's, veroorzaakt door onvoorspelbare financiering door donoren, onvoldoende efficiency in de eigen operaties en tekortschietende planning. Ofschoon WFP effectief gebruik maakt van evaluaties voor verantwoording en beleidsbijstelling (zowel centraal als decentraal uitgevoerde evaluaties) wordt de uitvoering van evaluaties gehinderd door gebrekkige monitoring en tekortschietende 'results-based frameworks'.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t			
Duurzaamheid				

³ Dit onderzoek maakt geen deel uit van de BZ evaluatieprogrammering

Beleidsartikel 5 Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling

Impactevaluatie baarmoederhalskanker- programma Nicaragua

Turning a right into practice. Impact evaluation of the Ixchen Centre for Women cervical cancer programme in Nicaragua (2005-2009) | IOB evaluatie # 371

De evaluatie betreft een bijdrage van EUR 2,4 miljoen aan een programma dat tot doel heeft baarmoederhalskanker te voorkomen en te behandelen. Het programma is uitgevoerd door de NGO Ixchen, in samenwerking met het Ministerie van Gezondheid in Nicaragua.

Hoofdbevindingen

De belangrijkste bevinding is dat ruim 40.000 vrouwen toegang kregen tot een vorm van medische hulp die zij daarvoor niet hadden (een uitstrijkje). Dit gebeurde in mobiele klinieken, en indien nodig werden de vrouwen doorverwezen naar een gezondheidscentrum. De vrouwen die gebruik maakten van de diensten van Ixchen toonden zich tevreden over de zorg die zij ontvingen. Als het project er niet was geweest zou bij minstens 1200 vrouwen baarmoederhalskanker niet zijn geconstateerd en dus ook niet zijn behandeld. Kritische kanttekeningen zijn geplaatst bij de component voorlichting en bij het volgen van vrouwen na een positief uitstrijkje. Hoewel de kosten van het programma aanvaardbaar zijn, kunnen deze via de toepassing van nieuwe opsporings- en behandelingsmethoden verder worden teruggebracht.

Relevantie

Baarmoederhalskanker komt in Nicaragua veelvuldig voor, vaker dan in andere landen van Latijns-Amerika. Het is de belangrijkste doodsoorzaak onder vrouwen in de vruchtbare leeftijd. Preventie en behandeling van deze ziekte is daarom zeer relevant.

Effectiviteit

Het programma heeft er voor gezorgd dat meer dan 40.000 vrouwen in afgelegen gebieden een uitstrijkje hebben laten maken, iets dat zij anders niet hadden kunnen doen. Zonder het programma zou bij minstens 1200 vrouwen geen baarmoederhalskanker zijn geconstateerd en dus ook niet zijn behandeld. Door een betere tracering van vrouwen met een positief uitstrijkje zou dit aantal nog hoger kunnen liggen. De vrouwen waren erg tevreden over de behandeling, vooral omdat hun privacy werd gerespecteerd en omdat vrouwen de zorg verleenden. De evaluatie plaatst een kritische kanttekening bij de wijze waarop de voorlichting werd gegeven. Deze heeft niet tot de gewenste kennisoename geleid en zou moeten worden herzien.

Duurzaamheid

Het programma wordt door een NGO uitgevoerd, in nauwe samenwerking met het Ministerie van Gezondheid. Dit bevordert de mogelijkheden voor aansluiting bij het nationale programma ter preventie van baarmoederhalskanker. Aan de inzet van de mobiele klinieken – die zeer succesvol was – zit echter een prijskaartje, en het ligt niet in de lijn der verwachting dat het Ministerie van Gezondheid de financiering hiervan voortzet. Samengevat is de institutionele duurzaamheid goed, maar de financiële duurzaamheid gering.

Doelmatigheid

Door de introductie van een nieuwe techniek op het gebied van preventie en behandeling van baarmoederhalskanker zou het programma veel goedkoper worden en minstens zo effectief kunnen blijven.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie	n.v.t			
Duurzaamheid				

Beleidsartikel 6 Duurzaam water- en milieubeheer

Beleidsdoorlichting drinkwater en sanitaire voorzieningen

Van infrastructuur naar duurzame impact: beleidsdoorlichting van de Nederlandse bijdrage aan drinkwater en sanitaire voorzieningen (1990-2011) | IOB evaluatie #366

In deze beleidsdoorlichting – gebaseerd op effectenonderzoeken van projecten en programma's in Benin, Egypte, Jemen, Mozambique en Tanzania – beschrijft IOB het beleid uit de periode 1990 tot 2011 en analyseert zij de effecten en duurzaamheid en doelmatigheid ervan. De nadruk ligt op de periode na 2004. In dat jaar werd 'een hoger percentage mensen dat duurzaam toegang heeft tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen' de operationele beleidsdoelstelling. Sinds 2004 verviervoudigde Nederland zijn uitgaven daartoe tot bijna EUR 153 miljoen in 2010. Voor het grootste deel betrof dit bilaterale hulp die ging naar zeven prioritaire en een tiental andere landen. De rest werd verdeeld over multilaterale organisaties als UNICEF en de Wereldbank en particuliere organisaties.

Hoofdbevindingen

Doeltreffendheid en relevantie

IOB concludeert dat met de verhoogde Nederlandse bijdrage miljoenen mensen toegang tot verbeterde drinkwater- en sanitaire voorzieningen hebben gekregen. Het grootste deel van de hulp ging naar investeringen in vaak eenvoudige – door meerdere huishoudens te delen – drinkwatervoorzieningen, waarvan naar schatting dertien miljoen mensen profiteerden in de periode 2004 tot 2011. Uit de IOB deelstudies blijkt overigens dat dit aantal gebruikers in de praktijk uiteenloopt. Soms zijn ook mensen bereikt die eigenlijk al toegang tot een verbeterde waterbron hadden. In Benin en Mozambique steeg het gebruik in de programdorpen in twee jaar tijd met respectievelijk 30 en 75 procent. Ook in de programmaregio in Tanzania was sprake van een opmerkelijke stijging: van 10 procent van de bevolking in 1990 tot 43 procent in 2007. Dat is meer dan een verviervoudiging.

Een verbeterde waterbron is echter nog geen garantie voor de veiligheid van het drinkwater en van de consumptie ervan. In de deelstudies bleek een deel van het geteste drinkwater bij de bron, en een nog groter deel van het opslagwater thuis, sporen van de E.coli bacterie te bevatten, dat wijst op vervuiling met uitwerpselen. Bevat het water

ziektekiemen, dan gaat het effect op de gezondheid grotendeels verloren. Ook maken veel gebruikers niet het gehele jaar gebruik van de verbeterde bronnen. Tevens constateert IOB dat de watervoorzieningen meer aan de armen dan aan de allerarmste mensen ten goede zijn gekomen.

Met de door Nederland gefinancierde sanitaire voorzieningen en hygiëne zijn naar schatting van het ministerie 23 miljoen mensen bereikt. Dit hoge aantal is vooral te danken aan de inspanningen van de niet-gouvernementele organisatie BRAC in Bangladesh. BRAC werkt met vele miljoenen dorpsbewoners aan nieuwe en betere toiletten. Dankzij de combinatie van bewustmaking, kleine kredieten voor armere huishoudens, subsidie voor de armste mensen en training van lokale ondernemers is het percentage van de bevolking met een (verbeterd) toilet hier in korte tijd sterk gestegen. In de zogenoemde *Community Approach to Total Sanitation* (CATS) in Mozambique confronteren Unicef en lokale NGO's gebruikers met door uitwerpselen vervuild water en voedsel, en belonen zij tegelijk dorpen waar mensen zich niet langer buiten in het veld ontlasten. In een korte periode hebben in meer dan vierhonderd dorpen mensen zelf tegen minimale kosten en met lokale materialen eenvoudige toiletten aangelegd. Dat is een mooi resultaat, maar de voor ziektevermindering belangrijke afscherming van uitwerpselen kan beter.

In programmagebieden in andere landen (Benin, Tanzania) vinden veel arme huishoudens de verbeterde sanitaire voorzieningen te duur en hebben voorlichting en training weinig opgeleverd. In Egypte zijn met beperkte Nederlandse assistentie aangelegde rioleringsystemen en huisaansluitingen nog sterk afhankelijk van subsidie. Deze systemen zijn tot nu vooral aan grotere en meer welgestelde dorpen ten goede gekomen. Het blijkt lastig om deze hulp bij de allerarmsten terecht te laten komen. De instellingen die verantwoordelijk zijn voor sanitaire voorzieningen zijn vaak zwak en technisch georiënteerd en niet in staat om gebruikers tot ander gedrag te brengen. Voorlichting en training gericht op de ondersteuning van veranderingsprocessen wordt meestal aan lokale NGO's overgelaten.

IOB signaleerde dat arme vrouwen vaak actief betrokken zijn bij de uitvoering van de programma's en bij het beheer van watervoorzieningen en dat hun werklast dankzij de nieuwe voorzieningen is afgenomen. Overigens leidt deze tijdswinst nog niet of nauwelijks tot werk dat geld oplevert. Wel tot meer leren, want in enkele landen (Jemen, Benin, Tanzania) gebruiken meisjes de gewonnen tijd voor studie of om naar school te gaan.

Duurzaamheid

IOB concludeert dat het percentage functionerende gemeenschappelijke voorzieningen in de loop der jaren is

toegenomen. Voor de onderzochte programma's lag dit vrij hoog (tussen 80% en 90%). De capaciteit van lokale gemeenschappen, overheden en NGO's voor het langetermijnbehoud van voorzieningen is toegenomen maar nog onvoldoende. De rol van de private sector is tot nu beperkt. Gedeeltelijke subsidiëring blijft voorlopig nodig.

Institutionele factoren en daarmee samenhangende politieke factoren zijn vaak het meest bepalend voor de duurzaamheid van voorzieningen. De door gebruikers gevormde beheersorganisaties van gemeenschappelijke watervoorzieningen zijn vaak wel sterk gemotiveerd, maar niet altijd in staat om volledig autonoom de voorzieningen te beheren en alle voorkomende problemen op te lossen. In veel gevallen wordt het beleid uitgevoerd in een context van decentralisatie van verantwoordelijkheden naar lagere overheden. De deelstudies geven aan dat lagere overheden over het algemeen nog betrekkelijk onervaren zijn en zich nog midden in een proces van capaciteitsopbouw bevinden. Overheden leunen in veel landen voor de uitvoering van het beleid op – voor een belangrijk deel van donorfinanciering afhankelijke – NGO's. De meeste lagere overheden doen weinig aan het monitoren van gemeenschapsorganisaties en bedrijven die de watervoorzieningen beheren. In het programma in Benin was toezicht op het nakomen van regels voor de exploitatie van watervoorzieningen door bedrijven gebrekkig. Mechanismen voor verantwoording naar gebruikers/consumenten zijn nauwelijks ontwikkeld. Ook capaciteit om oplossingen te vinden voor problemen van waterkwaliteit en milieu (zoals het droogvallen van waterputten en overstromingen) schiet tekort.

Doelmatigheid

Ten aanzien van doelmatigheid constateert IOB dat er sprake is van een spanning in de verhouding kosten van interventies/effectiviteit van beleid. Kosten van de gemeenschappelijke eenvoudige watervoorzieningen en van lokale materialen gebouwde eigen toiletten zijn in het algemeen laag. Hiermee hebben veel mensen toegang tot deze voorzieningen gekregen, maar de gezondheidsopbrengsten zijn beperkt en de bespaarde tijd wordt vaak niet gebruikt voor activiteiten die voor vrouwen inkomen genereren.

Het aansturen en toetsen van beleid werd bemoeilijkt door een zekere spanning tussen het themabeleid en overlappend beleid, gericht op sectorsteun en ontwikkelingsrelevante transacties. Bij sectorsteun is veel energie gaan zitten in het ontwikkelen van nieuwe samenwerkingsvormen tussen donoren en de centrale overheid in de partnerlanden. Hierdoor is de rol van de centrale overheid versterkt maar is deelname van andere actoren veronachtzaamd. Dit terwijl centrale overheden voor drinkwater en sanitaire voorzieningen juist sterk afhankelijk zijn van organisaties op lagere niveaus en onderlinge samenwerking en complementariteit. Vanwege het accent op grootschalige

infrastructuur (hardware) sluiten de instrumenten voor ontwikkelingsrelevante exporttransacties (ORET) en ontwikkelingsrelevante infrastructuurontwikkeling (ORIO) vaak niet goed aan bij het themabeleid, dat de nadruk legt op een geïntegreerde benadering, gericht op duurzame eenvoudige drinkwater- en sanitaire voorzieningen en verbetering van hygiëne voor dat deel van de bevolking dat geen toegang tot voorzieningen heeft.

Op directe resultaten gerichte monitoring door het ministerie is verbeterd. Er wordt echter onvoldoende kennis verzameld over de effecten van interventies en over factoren die de kwaliteit en duurzaamheid van voorzieningen beïnvloeden. Hierbij wordt aangetekend dat de beschikbare menskracht op het ministerie al jaren blijft steken op 2,5 fte, terwijl de budgetten die moeten worden uitgezet sterk zijn toegenomen.

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht
Relevantie				
Doeltreffendheid				
Doelmatigheid				
Coherentie				
Duurzaamheid				

Ministry of Foreign Affairs
Netherlands

Ministry of Foreign Affairs
Netherlands

IOB Study

Accountability Business in decentralization in Bolivia

Accountability of business in decentralization policies in Bolivia | IOB Study

Civil society, aid, and development a cross-country analysis

Civil society, aid, and development: a cross-country analysis | IOB Study | no. 368 | Civil society, aid, and development

IOB Studie

Effectiviteit van Economische Diplomatie: Methodische resultaten van onderzoek

Effectiviteit van Economische Diplomatie: Methodische resultaten van onderzoek

Overig onderzoek

Studie naar het decentralisatieproces in Bolivia

Equity, accountability and effectiveness in decentralization policies in Bolivia | IOB studie # 370

Deze studie is uitgevoerd als onderdeel van de beleidsdoorlichting Latijns-Amerika. In afwijking van de meeste evaluatiestudies is de gekozen invalshoek vooral gericht op het beoordelen van de effecten van het decentralisatiebeleid op het niveau van de betrokken dorpen en gemeentes ('*bottom up approach*') in plaats vanuit de Nederlandse beleidsdoelstellingen. Nederland heeft langs verschillende kanalen bijgedragen aan het decentralisatieproces in Bolivia.

Hoofdbevindingen

Relevantie

Het decentralisatiebeleid in Bolivia heeft er toe bijgedragen dat het bestuur dichterbij de burger is gebracht en dat er aanzienlijk meer fondsen ter beschikking zijn gekomen voor de ontwikkeling van rurale gemeenten die tot 15 jaar terug vrijwel geen enkele ondersteuning kregen. Het relatief grote aandeel van gemeentelijke uitgaven op nationaal niveau en de grote mate van bevolkingsparticipatie maakt de ervaringen in Bolivia relevant voor decentralisatieprocessen elders.

Doelmatigheid

Het ondersteunen van gemeentelijke decentralisatieprocessen is in Bolivia vooral doelmatig om te komen tot een betere afstemming tussen centraal (sector-)beleid en de aansluiting bij lokale omstandigheden en behoeften. De overdracht van bevoegdheden ook naar kleinere gemeenten heeft er toe geleid dat deze een meer integrale ondersteuning kunnen bieden op het terrein van publieke diensten, bijvoorbeeld in onderwijs (onderhoud gebouwen, schooltransport, schoollunches etc.). In de productieve sfeer is de rol van gemeenten helaas vooralsnog uiterst beperkt en weinig effectief.

Doeltreffendheid

Gemeentelijke decentralisatie heeft de betrokkenheid van de burger bij lokale ontwikkeling sterk vergroot. Op dorpsniveau blijkt grote interesse te bestaan in de jaarlijkse consultatierondes, en dorpen lobbyen actief voor steun. In de praktijk is de verdeling van fondsen tussen gemeenten en dorpen echter niet altijd even doorzichtig, en is het vooral voor de kleinere en meer afgelegen dorpen lastig om hun aandeel te gelde te maken. Om aan zoveel mogelijk dorpen tegemoet te komen zijn activiteiten vaak klein en versnipperd.

Duurzaamheid

In de vijftien jaar tijd sinds de start van het decentralisatieproces hebben gemeenten in rurale gebieden een ware transformatie ondergaan. Burgemeesters en gemeenteraden worden democratisch verkozen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van boerengemeenschappen. De budgetten zijn veeleer verdubbeld en de gemeentelijke capaciteit voor planning en implementatie is fors verbeterd. Toch blijft het proces kwetsbaar door grote afhankelijkheid van de centrale overheid, een overvloed aan regelgeving en constante wisselingen van personeel. Training en capaciteitsopbouw zijn ook sterk afhankelijk gebleken van donorsteun.

Coherentie

Het decentralisatiebeleid in Bolivia heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan een betere afstemming op lokale behoeften. Zowel de centrale overheid als NGO's zien nu ook meer de noodzaak om goed af te stemmen met de gemeentelijke plannen. Toch blijft op het decentrale niveau de afstemming van de vele verschillende hulpkanalen een uitdaging, zowel voor de centrale overheid als voor de donorgemeenschap.

Studie naar de effecten van OS-hulp op de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld

Civil society, aid, and development: a cross-country analysis | IOB studie # 368

Effectenstudies rondom het werk van maatschappelijke organisaties (NGO's) zijn schaars en bieden veelal beperkt inzicht in het resultaatbereik. Daarom heeft IOB een studie laten verrichten naar de globale relaties tussen ontwikkelingshulp en de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden. Daarbij werd gebruik gemaakt van de nieuwe dataset Indicatoren van Sociale Ontwikkeling (ISD), waarin gegevens staan opgenomen van civiel activisme, sociale cohesie en lidmaatschap van maatschappelijke organisaties over een periode van 20 jaar (1990-2010) voor ruim 150 landen. De studie is uitgevoerd door prof. dr. Irene van Staveren en Ellen Webbink (*Institute of Social Studies*, Erasmus Universiteit).

| 40 |

Hoofdbevindingen

Literatuurstudie

De studie biedt een overzicht van de beschikbare literatuur rondom de rol van ontwikkelingshulp op maatschappelijke indicatoren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen formele en informele organisaties, en aandacht geschonken aan de complexe invloed van 'sociaal kapitaal' op maatschappelijke ontwikkeling.

Dataset 'Indicatoren van Sociale Ontwikkeling'

De empirische analyse maakt gebruik van een aantal modellen waarbij een set van verschillende variabelen zijn bewerkt tot indexen voor civiel activisme (bestaand uit 34 indicatoren over onder meer mediatoegang, demonstraties en politieke participatie), sociale cohesie (27 indicatoren over onder meer sociale spanningen) en lidmaatschap van maatschappelijke organisaties (36 indicatoren over onder meer lidmaatschap van vakbonden en buurtorganisaties en deelname aan vrijwilligerswerk) zijn geoperationaliseerd. Verschillende ontwikkelingen op deze drie terreinen zijn gerelateerd aan de omvang van de ontwikkelingshulp (ODA) en gecorrigeerd voor structurele verschillen tussen landen (onder meer inkomen, onderwijsniveau, rechtsstatelijkheid, en dergelijke). De schattingen zijn gecorrigeerd voor heteroscedasticiteit en mogelijke endogeniteit van de uitkomsten.

Uitkomsten

De resultaten van de analyse bieden inzicht in (a) de invloed van hulp op maatschappelijke indicatoren, en (b) de bijdrage van deze maatschappelijke indicatoren aan armoedevermindering, democratisering en de mensenrechtensituatie. Ontwikkelingshulp draagt in positieve zin bij aan civiel activisme en lidmaatschap van maatschappelijke organisaties, maar kan de sociale cohesie doen verminderen. Deze effecten blijken sterk geassocieerd te zijn met indicatoren voor de mate van rechtsstatelijkheid, maar de causaliteit kan niet eenduidig worden vastgesteld.

De effecten van maatschappelijke indicatoren op armoedevermindering blijken vooral sterk te zijn in het geval van civiel activisme. Informele netwerken blijken veelal belangrijker te zijn voor armoedebestrijding dan formele rechtsregels. Democratisering wordt slechts weinig beïnvloed door maatschappelijke indicatoren, terwijl voor sociale cohesie zelfs een negatief effect wordt gevonden. Ontwikkeling van de rechtstaat en onderwijsdeelname zijn wel van vitaal belang voor democratisering. Sociale cohesie heeft wel een significant positieve invloed op de mensenrechtensituatie, terwijl het lidmaatschap van maatschappelijke organisaties in sommige situaties belemmerend kan zijn. Dit resultaat wordt verklaard uit het verschil tussen 'binding' sociaal kapitaal (sociale cohesie) en 'bonding' sociaal kapitaal (sociale groepsvorming). Daarnaast kan de grotere ongelijkheid in ODA-ontvangende landen verantwoordelijk zijn voor dit resultaat.

De uitkomsten van deze verkennende studie bieden inzicht in de verschillende wegen waarlangs ontwikkelingshulp gericht op de versterking van het maatschappelijk middenveld in het Zuiden bij kan dragen aan sociaal-economische en politiek-maatschappelijke ontwikkeling. Er zijn aanknopingspunten te vinden voor enige positieve directe effecten van NGO ondersteuning, maar daarnaast zijn vooral de indirecte effecten die wijzen op de versterking van de hulpeffectiviteit van belang.

Studie naar de methoden van onderzoek betreffende economische diplomatie

Effectiviteit van economische diplomatie: methoden en resultaten van onderzoek | IOB studie # 364

In deze studie staat de operationalisering van het concept economische diplomatie centraal. Op basis van literatuurstudie wordt een overzicht gegeven van onderzoeksmethoden en onderzoeksstrategieën die gevolgd zijn in studies die kwalitatieve en kwantitatieve effecten van economische diplomatie analyseren.

De notitie is in opdracht van IOB geschreven door prof. dr. Peter A.G. van Bergeijk ter voorbereiding van de evaluatie van economische diplomatie die op dit moment door IOB wordt uitgevoerd.

Hoofdbevindingen

Onderzochte instrumenten en effecten

In het onderzoek zijn de volgende instrumenten onderzocht:

- Netwerfactoren
 - Nationaal: exportpromotie en – voorlichting, investeringsbevordering
 - Buitenland: ambassades, consulaten, honorair consuls, NBSO's
- Missies: staatsbezoeken, missies met ministers of hoge ambtenaren, CPA missies

Op basis van de beschikbare empirische literatuur wordt geconcludeerd dat economische diplomatie een meetbaar positieve invloed heeft op bilaterale handel en investeringen. Belangrijk is dat onder dit algemene effect verschillen schuil gaan die worden veroorzaakt door de intensiteit waarmee instrumenten worden ingezet, de instrumentenmix, de effectiviteit en doelmatigheid. In ruwweg een derde deel van de onderzochte stromen treedt het positieve effect niet op.

Even belangrijk is dat een positief effect slechts een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde is om te kunnen concluderen dat economische diplomatie de welvaart verhoogt. Als het effect niet optreedt kan onduidelijk worden geconcludeerd dat de welvaart daalt, omdat er altijd kosten verbonden zijn aan economische diplomatie.

Onderzoek naar kosten-baten essentieel

Een gerelateerde vraag is of deze overheidsdienst (kosten) efficiënt is georganiseerd. De kosten van overheidsactiviteiten kunnen groter zijn dan de baten die zij genereren en ook is het mogelijk dat andere landen hun buitenlandse dienst doelmatiger inzetten (en daarmee de concurrentiepositie van hun bedrijfsleven in sterkere mate bevorderen). Deze vragen zullen centraal moeten staan in een evaluatie. Dit betekent dat de *outcome* (baten) van economische diplomatie uiteindelijk in samenhang met de inzet van diplomatieke middelen (kosten) moet worden geanalyseerd en waar mogelijk moet dit vanuit een (internationaal) vergelijkend perspectief gebeuren. In de notitie wordt dit vergelijkend perspectief ontwikkeld zowel voor de instrumenten onderling als tussen landen.

In het algemeen zijn hierbij econometrische modelstudies voor het wereldpatroon van handels- en investeringsstromen nodig. Daarnaast zijn deelstudies en kwalitatief onderzoek nuttig, niet alleen om te toetsen of überhaupt aan de noodzakelijke voorwaarde wordt voldaan dat baten behaald worden, maar ook om beter te kunnen begrijpen waarom de economisch-diplomatieke receptuur in het ene geval wel werkt en in het andere niet. Waar een volledige comparatieve analyse nog niet tot de mogelijkheden behoort, is het nuttig te experimenteren met pilotstudies. Het is belangrijk een breed palet aan methoden in te zetten omdat de effecten van economische diplomatie niet in isolement moeten worden geanalyseerd. Het economische domein is immers onderdeel van een bredere buitenlandagenda en elementen van die agenda zullen elkaar over en weer beïnvloeden.

Zo lang over de effectiviteit van economische diplomatie geen volledige kosten batenanalyse kan worden uitgevoerd, is het verstandig de instrumenten te richten op die markten waar de geschatte opbrengsten van economische diplomatie het hoogste zijn.

Lopende evaluaties

Beleidsartikel 1: Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten

Beleidsdoorlichting mensenrechten

De *Terms of Reference* werden voorbereid en zijn vrijwel afgerond. Deze beleidsdoorlichting berust op secundair materiaal en enkele aanvullende studies.

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Beleidsdoorlichting Bevordering van conflictvermindering en vredesopbouw in fragiele staten 2005-2011

Het doel van de beleidsdoorlichting is het bieden van inzicht in de resultaten van de Nederlandse inzet voor vredesopbouw en conflictvermindering tussen 2005-2011 in verschillende delen van de wereld waar fragiliteit van staten en regio's problemen oplevert zowel voor de sociaaleconomische ontwikkeling en stabiliteit ter plekke, voor de regionale stabiliteit, als voor de internationale stabiliteit en veiligheid in ruime zin. Het onderzoek dient om verantwoording af te leggen aan het Parlement over wat er in de afgelopen zeven jaar is bereikt en om mogelijke lessen te trekken voor verbetering van het beleid.

Beleidsartikel 3: Europese samenwerking

Beleidsdoorlichting Versterking Europese samenwerking en de Nederlandse positie

In 2013 zal IOB de beleidsdoorlichting *Versterking Europese samenwerking en Nederlandse positie* afronden. De deelstudie naar de verdragsmatige Benelux-samenwerking is in 2012 als zelfstandige evaluatie afgerond (zie onder *Afgeronde evaluaties*). De beleidsdoorlichting beslaat operationele doelstellingen 3.1 en 3.4 van de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken en richt zich op beleidsinspanningen om de Nederlandse invloed op de besluitvorming binnen de EU van 27 lidstaten te bevorderen. Centraal hierbij staan de multi-bi-benadering (het versterken van de bilaterale samenwerking met andere EU-lidstaten met het oog op coalitievorming en het beïnvloeden van de besluitvorming) en de Benelux Politieke Samenwerking in de context van de Europese Unie.

The Netherlands and the European Development Fund – Principles and practices, myths and merits

In 2011 en 2012 voerde IOB een studie uit naar de Nederlandse inzet op het terrein van de Europese ontwikkelingssamenwerking in het algemeen en het Europees ontwikkelingsfonds in het bijzonder. De beleidsdoorlich-

ting bestrijkt de periode 1999-2012. Het rapport wordt in april 2013 gepubliceerd.

Op basis van de ontwikkeling van de Nederlandse prioriteiten op het gebied van de Europese ontwikkelingssamenwerking wordt gekeken naar hoe deze laatste zich in het laatste decennium heeft ontwikkeld en hoe deze ontwikkeling door een Nederlandse bril kan worden beoordeeld.

De evaluatie combineert *desk studie* van een grote verscheidenheid aan documentatie, interviews met betrokkenen in Den Haag, Brussel en in een viertal partnerlanden (Burkina Faso, Ethiopië, Oeganda en Rwanda). Landen evaluaties en thematische evaluaties rapporten geproduceerd voor de Joint Evaluation Unit van de Commissie vormen een belangrijke bron van informatie. Daarnaast is gebruik gemaakt van de rapportage van de Europese Rekenkamer en de OESO. Het rapport geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen binnen het Europees ontwikkelingsbeleid, de veranderingen die hebben plaatsgevonden op het terrein van management van de hulp en geeft een indruk van behaalde resultaten. Nadruk ligt daarbij op de nationale programma's die in de ACP landen worden uitgevoerd; het betreft hier zowel de ontwikkelingsrelatie als de politieke aspecten van de relatie met deze landen. Aandacht wordt ook besteed aan de regionale programma's en de handelsrelaties tussen de EU en de ACP landen. Het rapport bevat tevens een overzicht van regio-overstijgende initiatieven, onder andere op het gebied van vrede en veiligheid.

Beleidsartikel 4: Meer welvaart, eerlijkere verdeling en minder armoede

Working with the World Bank; An evaluation of Dutch World Bank policies and funding 2000-2011

In 2012 voerde IOB een studie uit naar de Nederlandse inzet bij de Wereldbank over de afgelopen 12 jaar. Het rapport wordt in april 2013 gepubliceerd.

De evaluatie beoordeelt de effectiviteit van de Nederlandse financiering en de bredere samenwerking met de Wereldbank. IOB analyseert hoe Nederland heeft samengewerkt met de Bank en wat de ontwikkelingen binnen de Bank zelf waren, zowel wat betreft het beleid als de effectiviteit van de uitvoering. De focus ligt op IDA (het Wereldbankkloket voor de armste landen) en de vele trust funds bij de Bank (en IFC) waar Nederland financieel aan heeft bijgedragen.

De evaluatie heeft de vorm van een *desk study* gecombineerd met interviews met betrokkenen in Den Haag en Washington en op de ambassades in de Nederlandse partnerlanden. Rapporten van de Independent Evaluation Group (IEG) van de Wereldbank vormen een belangrijke bron voor het beoordelen van de effectiviteit van de beleidsuitvoering van de Bank. Het rapport bevat onder meer case studies over de samenwerking met de Bank in

Indonesië en Ethiopië en twee grote trustfund programma's: het *Bank-Netherlands Partnership Program* (BNPP) en het *Netherlands-IFC Partnership Program*.

Steun aan internationaal handels- en financieel systeem en aan private sector ontwikkeling in ontwikkelingslanden

In 2012 is gewerkt aan een vijftal hoofdonderdelen van de beleidsdoorlichting:

- 1) Beleidsreconstructie: door middel van documentenstudie en interviews is een eerste beleidsreconstructie gemaakt om in het eindrapport de beleidsontwikkeling en achterliggende *theory of change* te beschrijven.
- 2) Verzamelen en beoordelen van de kwaliteit van bestaande evaluaties: ruim 150 evaluatieve documenten zijn verzameld om de maatschappelijke effecten van Private Sector Ontwikkeling (PSD) in ontwikkelingslanden te bezien. Hiervan waren 15 evaluaties van voldoende kwaliteit. Deze onderzoeken worden meegenomen in de beschrijving van effecten in het eindrapport.
- 3) *Systematic literature review* over de effecten van overheidsinterventies op het terrein van Maatschappelijk verantwoord ondernemen op armoede: Uit 3000 gevonden artikelen werden op systematische wijze ruim 40 artikelen geselecteerd die direct betrekking hadden op de onderzoeksvraag. Het zoek- en selectieproces en de uitkomsten van de geselecteerde studies worden beschreven in een publicatie die begin 2013 uitkomt.
- 4) Landenstudies naar beleid, uitvoering en effecten van beleid in vier landen: na een vooronderzoek is per land een bezoek gebracht. De bezoeken aan Vietnam, Ethiopië en Burundi werden in 2012 afgelegd. Het bezoek aan Bangladesh is voorbereid en staat gepland in de eerste weken van 2013. Ondersteunend bij de landenstudies was separaat afstudeeronderzoek over het begrip 'vraagsturing' en manieren om dit begrip te meten.
- 5) Effecten van Nederlandse inzet voor handels- en financieel systeem: een tweetal casestudies is voor voormalig OD 4.1 uitgewerkt. Voor de inzet voor het handelssysteem is gekeken naar het proces van totstandkoming van de *Economic Partnership Agreements* (EPA's), en voor het financieel systeem naar de inzet van Nederland voor een betere vertegenwoordiging van ontwikkelingslanden in het bestuur van de Wereldbank. Voor beide case studies zijn documentstudies en interviews uitgevoerd.

De beleidsdoorlichting maakt gebruik van een online samenwerkingsruimte, waar regelmatig berichten zijn gepubliceerd over de voortgang van het onderzoek. Deze website is inmiddels 2500 keer bezocht.

Systematisch literatuuronderzoek Publiek Private Partnerschappen BZ neemt deel aan – en financiert steeds meer – Publiek Private Partnerschappen. Het is echter onbekend in

hoeverre dergelijke samenwerkingsvormen effectief zijn binnen de context van ontwikkelingssamenwerking. Door middel van een systematisch literatuuronderzoek is de impact van PPP's in kaart gebracht. Publicatie van deze studie zal naar verwachting in het voorjaar van 2013 plaatsvinden.

Evaluatie economische diplomatie in Latijns-Amerika

In 2012 is begonnen met een evaluatie van de Nederlandse economische diplomatie in Latijns-Amerika. Deze evaluatie beoogt inzicht te verschaffen in de vormgeving, uitvoering en resultaten van het beleid in de periode 2004-2011. De evaluatie is opgebouwd uit twee delen. In het eerste deel wordt het Nederlandse beleid besproken en wordt er gekeken naar de handelsstromen tussen Nederland en Latijns-Amerika, de aanwezige handelsbarrières en de Nederlandse inzet (personeel, programma's). Ook wordt er door middel van multivariate regressieanalyse onderzocht of er een correlatie is tussen de inzet van economische diplomatie en de (toename in) exportwaarde van Nederlandse bedrijven. In het tweede deel wordt door middel van een *case study* onderzocht welke elementen van het Nederlandse beleid goed functioneren en welke niet. Er wordt gekeken naar de rol van economische diplomatie bij bevordering van de belangen van het Nederlands bedrijfsleven in de sector Havens, Maritiem Transport en Logistiek in Brazilië. Deze focus stelt IOB in staat om de beleidsuitvoering te onderzoeken binnen de specifieke context van het Braziliaans economisch beleid. Voor de *case study* zijn semigestructureerde interviews gehouden met verschillende actoren, waaronder de Nederlandse en Braziliaanse overheden, bedrijven, belangengroeperingen en non-profit organisaties die zich bezighouden met handelsbevordering.

Evaluatie Netherlands Business Support Offices

Dit effectenonderzoek richt zich op het functioneren van het netwerk van de *Netherlands Business Support Offices* (NBSO's). De evaluatie beoogt een complete doorlichting te zijn van dit instrument. Het onderzoek gaat in op de ingezette middelen, de verrichte werkzaamheden, het functioneren en – zo mogelijk – de bereikte resultaten.

Het dient op verzoek van het Strategisch Beleidsoverleg tevens een *forward looking* evaluatie te zijn, waarin de vraag moet worden beantwoord of de NBSO's in de huidige opzet nog voorzien in een behoefte van het bedrijfsleven (hoofdzakelijk MKB) en de daarbij levende vraag, of dat het takenpakket wellicht kan/moet worden herzien.

De evaluatie van het NBSO-netwerk is erop gericht om na te gaan in welke mate dit specifieke instrument effectief en efficiënt is geweest. Naast de verantwoordingsfunctie heeft de evaluatie ook een leerfunctie. Op basis van de bevindingen worden conclusies getrokken die resulteren in aanbevelingen voor verbeteringen. De uitkomsten van deze evaluatie moeten dienen als input voor toekomstige besluitvorming over de inzet van het NBSO-netwerk.

Beleidsdoorlichting van het Nederlandse voedselzekerheidsprogramma 2012-2015

Het Directoraat Generaal Internationale Samenwerking en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie hebben gezamenlijk het voedselzekerheidsbeleid uitgestippeld voor de periode 2012-2015. Hieronder vallen vier subdoelen: verhogen van landbouwproductie, verbeteren van de toegang tot voedsel van goede kwaliteit, efficiëntere markten, en het verbeteren van het ondernemingsklimaat. De beleidsdoorlichting beschrijft het beleid en bakent dit af, motiveert het beleid, inventariseert de gebruikte instrumenten en budgetten, inventariseert gedane evaluaties, om vervolgens conclusies te trekken over de effectiviteit en de efficiëntie van het beleid. Voor een deel zal IOB gebruik maken van evaluaties uitgevoerd door anderen, voornamelijk multilaterale organisaties en centraal gefinancierde uitvoerders. Daarnaast zal IOB zelf 4 impactevaluaties (laten) uitvoeren in 3 of 4 landen met een groot en divers Nederlands voedselzekerheidsprogramma: Ethiopië, Bangladesh, Rwanda, en wellicht Uganda. Binnen die landen wordt zowel gekeken naar de samenhang binnen het Nederlandse programma, als naar één project met impact op huishoudniveau. De impactstudies beginnen met een baselinestudie in 2013 gevolgd door een impactstudie in 2015, waarna de beleidsdoorlichting wordt afgerond.

Development Effectiveness Review UNICEF

Het OESO/DAC Network on Development Evaluation heeft besloten tot het – onder auspiciën van en met in acht-neming van de daartoe vastgestelde methodologie – laten ondernemen van een serie van development effectiveness reviews van multilaterale organisaties. Individuele leden van het Network hebben zich bereid verklaard tot het uitvoeren van dergelijke reviews. In het kader van de werkverdeling binnen het Network neemt IOB in 2012 de review van UNICEF voor zijn rekening. Het onderzoek heeft betrekking op een voor Nederland prioritaire multilaterale organisatie en wordt daarom van belang geacht door de directie Multilaterale Instellingen en Mensenrechten (DMM). De review komt neer op een inhoudelijke synthese van evaluaties van UNICEF om de effectiviteit van deze organisatie te bepalen. De bij het onderzoek te betrekken evaluaties worden ook getoetst op hun kwaliteit alvorens besloten wordt welke in aanmerking komen voor een inhoudelijke analyse. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een team van consultants van de firma Goss Gilroy Inc. en zal in april 2013 zijn voltooid.

Beleidsartikel 5: **Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling**

Impact van primair onderwijs in Uganda

Internationaal is er veel discussie over de vraag wat de waarde is van de gratis toegang tot onderwijs. Veel meer kinderen gaan nu naar school, maar de middelen blijven zeer beperkt, wat gevolgen heeft voor de kwaliteit van het onderwijs. Deze evaluatie, die een tijd is blijven liggen onder invloed van andere prioriteiten, onderzoekt de vraag wat de waarde van basisonderwijs is voor de verdere arbeidsmarktkansen van jongeren. Daarbij is gekozen voor Uganda, omdat dat land als een van de eerste landen in Afrika gratis onderwijs heeft ingevoerd (in 1997). Een van de conclusies uit het rapport is dat basisonderwijs alleen nauwelijks de arbeidsmarktkansen vergroot en dat het daarom van groot belang is om het (lager) beroepsonderwijs te versterken.

Beleidsdoorlichting SRGR

Deze beleidsdoorlichting bestaat uit diverse deelstudies. In 2012 zijn Nicaragua (zie onder *Afgeronde evaluaties*) en Mali afgerond. Het rapport Mali is beschikbaar op de website van de Rijksoverheid. Ook zijn twee literatuurstudies (Ghana en Tanzania) afgerond. De landenstudie Bangladesh is uitgevoerd en is in de fase van afronding. Deelstudies met betrekking tot multilaterale organisaties en NGO's zijn eveneens uitgevoerd en de bevindingen zijn medio 2013 beschikbaar. De beleidsdoorlichting zal worden afgerond in 2013.

Evaluatie SNV

Het algemene onderwerp van de evaluatie is de subsidie die het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken biedt aan SNV voor de uitvoering van haar programma 2007-2015. Het verantwoordingsdoel van de evaluatie zal worden gerealiseerd door het beoordelen van de effectiviteit en efficiëntie van SNV binnen de grenzen van de beperkte relevante informatie waarover SNV beschikt. Het leerdoel zal worden gerealiseerd door een kritische analyse van de vertaling van de subsidie-overeenkomst in SNV-beleid, de manier waarop SNV dit beleid heeft geoperationaliseerd, de manier van werken in de landen waar SNV actief is, en door het onderzoeken van de factoren die de mate van SNV's effectiviteit en efficiëntie verklaren. De evaluatie stelt zich op het standpunt dat de SNV, de klanten en het systeem waarin zij opereren open systemen zijn, die functioneren in en reageren op een complexe omgeving. Het gaat ervan uit dat SNV's klanten zijn ingebed in bredere systemen die geografische niveaus (lokaal, nationaal en mondiaal) overstijgen.

De evaluatie richt zich op de drie sectoren waarin SNV zal blijven werken: landbouw, water, sanitatie en hygiëne

(WASH) en hernieuwbare energiebronnen. Van de landen die IOB zou kunnen kiezen, is bewust gekozen voor concentratie op Afrika (Benin, Ethiopië en Tanzania). Vietnam werd geselecteerd als een contrasterende case in Azië. De landen vertegenwoordigen verschillende ontwikkelingsstadia en verschillende soorten van de bilaterale betrekkingen (Vietnam: overgang, Tanzania: beëindiging bilaterale OS-programma's, Ethiopië en Benin: regulier). De totale steekproef bestaat dus uit 12 programma's. De beleidsreconstructie omvat drie afzonderlijke, maar nauw verwante onderwerpen: de relatie tussen het ministerie en SNV, SNV's manier van werken en een aantal institutionele aspecten. Samen moeten de beleidsreconstructie en de validatie en in-depth studies leiden tot conclusies die representatief zijn voor het werk van SNV.

Onderzoek naar directe financiering van Zuidelijke lokale NGO's door Nederlandse ambassades

Het onderzoek zal ingaan op de volgende vraag: 'Op grond van welke overwegingen worden Zuidelijke lokale NGO's direct gefinancierd door ambassades, op welke wijze wordt het beleid uitgevoerd en wat is bekend over behaalde resultaten?' De volgende operationele doelstellingen maken onderdeel uit van de studie: 1) inzicht verwerven in het landschap en het BZ-beleid met betrekking tot directe financiering; 2) inzicht verwerven in de uitvoering van het directe financieringsbeleid en in de mate waarin informatie over bereikte resultaten beschikbaar is; 3) lessen trekken uit de ervaringen met en de uitvoering van het directe financieringsbeleid.

Onderzoeksaanpak

- Beschrijving van het landschap van directe financiering
- Beschrijving/reconstructie van het BZ-beleid met betrekking tot directe financiering
- Evaluatie van de uitvoering van het beleid
- Beschrijving van beschikbare informatie over resultaten en evaluatie van beschikbare informatie
- Beschrijvingen worden gebaseerd op beschikbare informatie en aanvullende interviews
- Evaluatie wordt gebaseerd op vier uit te voeren landenstudies

Beleidsartikel 6: Duurzaam milieu- en waterbeheer

Beleidsdoorlichting van het OS-Beleid voor Energie en Ontwikkelingssamenwerking

Eind 2007 gaf het Kabinet Balkenende-IV een impuls aan de internationale samenwerking op het gebied van energie door het beschikbaar stellen van een bedrag van EUR 500 miljoen voor energie in ontwikkelingslanden. Deze financiële toezegging werd uitgewerkt in de beleidsnotitie 'Milieu en hernieuwbare energie in ontwikkelingssamenwerking' (2008), waarmee door de nadruk op *hernieuwbare*

energie ook een relatie tot het klimaatbeleid werd aangegeven. De operationalisering van het beleid is neergelegd in het 'Promoting Renewable Energy Programme', dat een looptijd kent tot en met 2014.⁴ Het programma heeft als voornaamste doelstelling 'dat overheden in ontwikkelingslanden in samenwerking met private en publieke organisaties op eigen kracht een goed en samenhangend beleid op het gebied van armoedebestrijding en hernieuwbare energie kunnen ontwikkelen en uitvoeren'. Uitgangspunt daarbij is het ter beschikking stellen van betaalbare (hernieuwbare) energie aan arme bevolkingsgroepen. IOB heeft in 2009 aangegeven dit programma te evalueren aan de hand van een aantal impactstudies, waarbij de nadruk ligt op het kwantitatief meten van sociaal-economische effecten op huishoudensniveau. Deze studies vinden plaats in Burkina Faso, Rwanda en Indonesië en richten zich op de effecten van toegang tot hernieuwbare energiebronnen, zoals biogas, solar lampen, verbeterde houtovens, energieopwekking op basis van waterkracht, maar ook de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. De impactstudies die in deze drie landen worden uitgevoerd, zullen worden gepubliceerd in aparte landenrapporten, die de bouwstenen zullen vormen voor de beleidsdoorlichting van het beleid voor energie en ontwikkelingssamenwerking. Deze beleidsdoorlichting zal worden afgerond in 2014. De beleidsdoorlichting zal een beschrijving geven van het beleid en van de veranderingen in het beleid vanaf 2004, de gebruikte instrumenten en budgetten inventariseren en conclusies trekken ten aanzien van de effectiviteit en efficiëntie van het gevoerde beleid. Tevens is er een systematisch literatuuronderzoek verricht dat een overzicht geeft van de wetenschappelijke kennis en bevindingen ten aanzien van directe en indirecte effecten op sociaaleconomisch gebied van de toepassing van hernieuwbare energie op individuen, huishoudens, en gemeenschappen in ontwikkelingslanden. Deze bevindingen zullen gebruikt worden om uitkomsten van de eigen impactstudies te valideren, evenals als aanvulling op aspecten van impact die om onderzoekspraktische redenen buiten het bereik van het eigen evaluatie-instrumentarium liggen.

Overig IOB onderzoek

Studie Linking Relief, Rehabilitation and Development

De studie behelst een analyse van de 'state of the art' in de (wetenschappelijke en praktische) discussie rond het begrip *Linking Relief, Rehabilitation and Development*. Zij dient inzichten op te leveren die van belang zijn voor de vormgeving van de in 2013-2014 geplande IOB-beleidsdoorlichting van het Nederlandse humanitaire hulpbeleid. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een team van onderzoekers van de Belgische consultant *Channel Research* en zal in het voorjaar van 2013 zijn voltooid.

⁴ Oorspronkelijk was de looptijd van het programma 2009-2012.

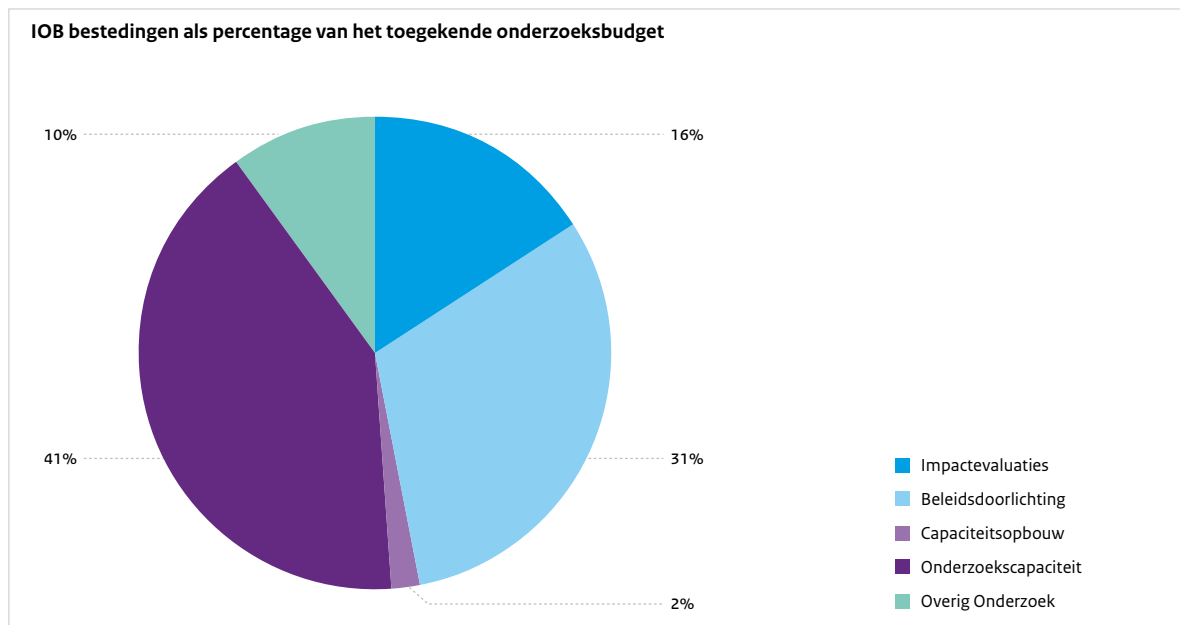
IOB Beheer

IOB beschikt over een staf van 15 inspecteurs en een onderzoeksbudget van ca. 0.01% van de ODA-uitgaven. Deze middelen worden ingezet voor de uitvoering van 25 evaluatieonderzoeken (10 afgeronde evaluaties in 2012 en 15 lopende evaluatiestudies). Daarnaast wordt ondersteuning gegeven aan intern onderzoek op verzoek van de departementsleiding.

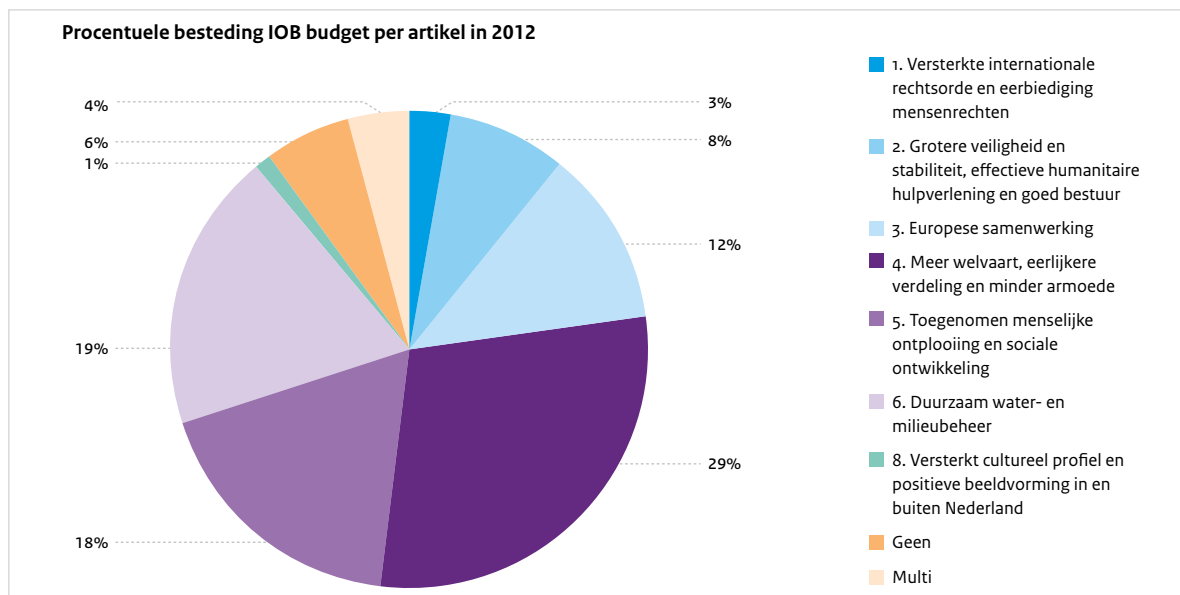
De inzet van middelen in 2012 worden hieronder grafisch weergegeven. Hieruit blijkt dat er een evenwichtige

spreiding in de IOB onderzoeksportefeuille is ontstaan, waarmee uitvoering kan worden gegeven aan de evaluatieprogrammering.

De kosten van impactevaluaties, die in de regel vooraf gaan aan een beleidsdoorlichting, zijn gemiddeld genomen hoger dan van andere onderzoeken. Daar staat tegenover dat de kosten van een beleidsdoorlichting, die volgt op uitgevoerd impactonderzoek, lager zijn.

De bestedingen aan evaluatieonderzoek per beleidsartikel, uitgedrukt in het percentage van het daadwerkelijk bestede budget zien er als volgt uit:

Budget Support
Policy, Prejudice and Practice

Keynote speakers:
Paul Collier
Benno Ndulu
Andris Piebalgs
Arend-Jan Boekestijn

Monday December 3, 2012
9.30 - 17.30 h

Organised by
Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands
AIID

IOB Activiteiten

Kwaliteitstoezicht programma's PSD en MFS-II

Voor de financiering van de programma's gericht op het versterken van maatschappelijke organisaties (MFS-II) en de programma's voor private sectorontwikkeling (PSD) zijn het afgelopen jaar door IOB een aantal nieuwe procedures ontwikkeld. Uitgangspunt daarbij is dat de uitvoerende organisatie een eigen verantwoordelijkheid draagt voor het doen uitvoeren van robuust effectenonderzoek, terwijl IOB alleen toezicht uitoefent op de methodische kwaliteit en de onafhankelijke uitvoering van dit effectenonderzoek.

Medefinancieringsorganisaties

Het evaluatieprotocol voor de medefinancieringsorganisaties richt zich op het vaststellen van de effectiviteit, meerwaarde, relevantie en consistentie van de uitgevoerde activiteiten op drie resultaatgebieden (directe armoedebestrijding, maatschappijopbouw, en lobby & advocacy) van de MFS-II allianties. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van steekproeven – met een relevante controlegroep of een vergelijkbare activiteit binnen de resultaatketen als referentiekader – die inzicht bieden in (a) veranderingen in de indicatoren op primaire resultaatgebieden over de tijd, en (b) verschillen in uitkomsten tussen interventie- en controle(referentie)groep. Hiermee beoogt IOB een antwoord te bieden op de tekortkomingen die eerder zijn geregistreerd bij de beoordeling van de kwaliteit van programma-evaluaties in het Medefinancieringsstelsel-I 2007-2010 (zie IOB evaluatie #362).

De evaluatieprogrammering van de MFS-II allianties wordt door IOB getoetst op methodologische kwaliteit, met name op het gebied van (a) het waarborgen van de objectiviteit, transparantie, onafhankelijkheid en representativiteit van het evaluatieproces, en (b) de borging van de criteria van validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid in de onderzoeksopzet. IOB is belast met het verifiëren van de kwaliteit van de nulmetingen en het toezicht op de eindrapportage.

Door IOB zijn twee uitgewerkte voorstellen voor invulling van de evaluaties ontvangen: (1) gezamenlijk voorstel van 19 MFS-II allianties (ingediend onder de vlag van Partos) en (2) apart voorstel van een alliantie (*Transition in the East*) die een zelfstandige programmering heeft ontwikkeld. In de gezamenlijke evaluatieprogrammering van 19 MFS-II allianties zijn 8 landen geselecteerd op basis van de MFS-II uitgavenconcentratie. De meeste van deze landen behoren tot de focuslanden voor Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. De selectie omvat landen uit elk van de drie landencategorieën. Binnen deze landen worden de resultaten onderzocht van 60 projecten uitgevoerd door 30 partners die werken aan de prioritairere resultaatgebieden

(directe armoedebestrijding, versterking maatschappelijk middenveld, beleidsbeïnvloeding). Dit betreft ca. 30% van de geprogrammeerde bestedingen en 22% van de subsidies van de betrokken MFS-II allianties. Met deze keuze voor een selectieve impactmeting wordt voldaan aan de methodische eisen van de subsidiebeschikking. Ook vanwege de praktische uitvoerbaarheid en de prioriteit voor minder – maar betere – evaluaties wordt deze opzet aanvaardbaar geacht.

Het evaluatiemateriaal biedt de MFS-II allianties mogelijkheden tot onderlinge uitwisseling, wederzijds leren en maatschappelijke verantwoording. Gekwalificeerde en onafhankelijke lokale onderzoekers worden ingezet in het evaluatieproces, zodat ook wordt bijgedragen aan de opbouw van de Zuidelijke capaciteit op het terrein van robuuste evaluatiestudies.

Het geplande budget voor de evaluaties is gebaseerd op de besteding van 0,7% van de subsidie aan de gezamenlijke externe evaluatie – gericht op verantwoording en leren. De aanbesteding van de evaluaties is georganiseerd via WOTRO. Daarmee is er voldoende aandacht gegeven aan de praktische uitvoerbaarheid en de beheersing van de regeldruk (zoals geadviseerd door ACTAL).

Private Sectororganisaties

Voor de programma's van private sectorontwikkeling die onder meer worden uitgevoerd door Agentschap NL, FMO, CBI, IDH, PUM en Agriterra is een evaluatieprotocol geformuleerd om scherpere resultaatsbereiking en betere evalueerbaarheid van die programma's te bewerkstelligen. Het protocol geeft richtlijnen aan de betrokken organisaties, die verder zullen worden uitgewerkt in een concreet evaluatieplan per organisatie. De richtlijnen zijn van toepassing voor organisaties die meer dan 5 miljoen euro op jaarbasis ontvangen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor de uitvoering van hun programma.⁵

De uitvoerende organisaties van het PSD-programma stellen een resultaatketen op, waarin zij aangeven welke resultaten het programma nastreeft op het niveau van output, outcome en impact, met behulp van welke inputs en op basis van welke activiteiten. Daarbij geven de PSD-organisaties – in overleg met BZ – aan wat de belangrijkste resultaatindicatoren zijn op het niveau van output, outcome en – voor zover mogelijk – impact.

⁵ Aanbevelingen aan de Tweede Kamer bij de kabinetsreactie 'Ontwikkeling door duurzaam ondernemen' (4-11-2011)

De verantwoordelijkheid voor adequate uitvoering van de evaluatie van de resultaten van het PSD-programma komt in principe bij de PSD-organisaties zelf te liggen. Adequate evaluatie impliceert dat de organisaties zorgen voor onafhankelijke externe beoordeling van de uitkomsten van de projecten/activiteiten en transparante externe validatie van resultaatgegevens. Kern is dat de validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de betreffende metingen door de PSD-organisaties kunnen worden gegarandeerd, zodat deze evaluaties een belangrijke input kunnen gaan vormen voor de beleidsdoorlichtingen van IOB.

Methodische uitgangspunten zijn de verzameling van baseline gegevens (nulmetingen), vervolg- en eindmetingen op de belangrijkste resultaatindicatoren en het gebruik van een controlegroep (of een andere vorm van vergelijking tussen de eenheid die wel en die niet te maken heeft gehad met de PSD-interventie), die noodzakelijk zijn om tot de gewenste robuuste conclusies te komen voor wat betreft de resultaten van de PSD-activiteiten.

Deze substantiële evaluaties zullen focussen op een selectie van de projecten en activiteiten, waarbij de representativiteit van de steekproef in overweging wordt genomen. Voor de kosten van de evaluatie kunnen de PSD-organisaties – in overleg met BZ – een bepaald deel van het toewijzingsbudget benutten (maximaal 1-2%).

De uitvoerende organisaties stellen een evaluatieplan op waarmee uitvoering wordt gegeven aan de elementen van het evaluatieprotocol. Dit plan bevat ook een globale planning, die zoveel mogelijk aansluit bij de verantwoordingsplicht van BZ richting het parlement. IOB heeft in 2012 positief geadviseerd over de ingediende evaluatievoorstellen van alle PSD organisaties.

Quality @ Entry: kwaliteit van decentrale evaluaties

IOB adviseert directies en posten over de uitvoering van decentrale evaluaties (IOB Helpdesk). In 2012 was IOB als adviseur betrokken bij 20 decentrale evaluaties die onder verantwoordelijkheid van directies of posten zijn uitgevoerd. Periodiek beoordeelt IOB ook de kwaliteit van de decentrale evaluaties op een aantal minimum kwaliteitseisen. Deze criteria betreffen de validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de evaluaties.

IOB maakt daarbij gebruik van de checklist kwaliteitsbeoordeling evaluaties (zie IOB evaluatie #362) als maatstaf voor de beoordeling van de kwaliteit en validiteit van evaluatiestudies. Het algemene beeld dat uit deze inventarisaties naar voren komt is als volgt samen te vatten:

- Rapporten van decentrale evaluaties bieden een beperkt inzicht in essentiële aspecten van het evaluatieobject; informatie ontbreekt vooral over de interventielogica en de evaluatiecriteria;
- Rapporten van decentrale evaluaties bieden onvoldoende aanknopingspunten voor het bepalen van de validiteit, geloofwaardigheid en bruikbaarheid;
- De grootste problemen doen zich voor op de terreinen van de transparantie van de onderzoeksmethodiek en de beperkte representativiteit van de onderzochte activiteiten;

Ter opvolging van deze studie zijn door DGIS verschillende maatregelen genomen om het proces van kwaliteitsborging aan het begin van de projectcyclus ('de voorkant') te versterken. Medio 2012 is daartoe een pilot *Quality at Entry* (Q@E) gestart waarbij ondersteuning wordt geboden aan de thema-directies (en vervolgens ook een aantal posten) bij het verbeteren van de kwaliteit van nieuwe projectvoorstellen.

In het voorbereidings- en beoordelingsproces van projectvoorstellen wordt in het bijzonder gekeken naar:

- de aansluiting bij het beleid (beleidsrelevantie)
- de relatie tussen doelen, activiteiten en ingezette middelen (interventielogica)
- de indicatoren van resultaatbereik (hoogde effecten op doelgroep niveau)
- de evalueerbaarheid van het project (baselinestudies en impact)
- de keuze voor specifieke hulpmodaliteiten en uitvoeringskanalen

De uitvoering van dit traject is in handen van het Bureau Internationale Samenwerking (BIS). Voor IOB is van belang dat hierdoor de evalueerbaarheid van projecten naar verwachting kan verbeteren. Het Q@E traject zal door IOB eind 2013 worden geëvalueerd.

IOB is daarnaast betrokken bij een analyse van de kwaliteit van de beleidsvoorbereiding bij de OS-posten. Daartoe wordt in een aantal geselecteerde focuslanden een systematische doorlichting gemaakt van (a) de resultaatgerichtheid van de strategische meerjarenplannen (MJSP's), en (b) de kwaliteit van de interne beoordelingsprocedures (Bemo's) van nieuwe projectvoorstellen. Waar mogelijk worden ook de uitgevoerde evaluaties van de bilaterale projecten op kwaliteit beoordeeld.

Communicatie

Naar aanleiding van de positieve feedback op de toegankelijkheid van de informatie in evaluatierapporten door middel van de sinds 2011 geïntroduceerde evaluatienieuwsbrieven, heeft IOB deze verbeteringslag in externe communicatie in 2012 voortgezet. De special van *Vice Versa* over evalueren, die in het kader van het 35-jarig bestaan van IOB

werd gemaakt droeg bij aan de bekendheid van IOB. Ook was IOB actief op Twitter, waarbij in een jaar tijd een netwerk van ruim 300 volgers werd opgebouwd. IOB berichtte hier gemiddeld twee tot drie keer per week over nieuwe IOB-publicaties, bijeenkomsten en nieuws op evaluatiegebied. Regelmatig verspreiden verschillende volgers deze berichten en op deze manier werden nog meer mensen bereikt.

[52]

Illustratie: IOB Twitterde live tijdens het symposium dat in het kader van het 35-jarig bestaan werd georganiseerd.

Daarnaast is IOB gestart met het verbeteren van de online profilering en vindbaarheid van rapporten. De noodzaak ervan is in 2012 extra naar voren gekomen vanwege de migratie van minbuza.nl naar rijksverheid.nl. Dit heeft ertoe geleid dat IOB-rapporten in de informatiemassa van de hele rijksverheid moeilijker vindbaar zijn geworden dan voorheen het geval was.

Internationaal overleg: OECD/DAC Network on Development Evaluation

Het Network on Development Evaluation (EVALNET) is het forum van de evaluatie-eenheden van de DAC-leden.

Het mandaat van EVALNET bestrijkt de periode 2012 – 2014. EVALNET zal in toenemende mate gaan samenwerken met nieuwe partners (private fondsen, non-DAC donoren, e.d.). Ook wordt blijvend aandacht gegeven aan versterking van de synergie tussen EVALNET, de DAC en de overige subsidiaire lichamen van de DAC.

De rol van IOB in het netwerk behelst het volgende:

- i) IOB bevordert de relevantie van EVALNET en de efficiëntie van de werkwijze van dit subsidiaire lichaam rekening houdend met het werkprogramma van de DAC, de uitkomsten van de Busan High Level Forum on Aid Effectiveness en de zich ontwikkelende 'beyond aid' agenda;
- ii) IOB ondersteunt initiatieven van EVALNET gericht op het verkrijgen van een beter inzicht in de effectiviteit van multilaterale organisaties en neemt daaraan ook actief deel;
- iii) IOB bevordert binnen EVALNET het programmeren van gezamenlijke evaluaties inclusief een effectieve en efficiënte werkverdeling van evaluatiediensten.

Lezingen, presentaties en conferenties

<p><i>Results Measurement for Private Sector Activities: Approaches & Challenges</i> DAC Network on Development Evaluation, Parijs, February 2012</p>
<p><i>Dimensioning Development Aid: Some Lessons from Evaluation.</i> 9th AFD/EUDN Conference 'Evaluation and its Discontents', Parijs, maart 2012</p>
<p><i>Presentatie van de aanpak en methodologie betreffende de evaluatie algemene begrotingssteun</i> NONIE conferentie over 'mixed methods' voor impactevaluaties, april 2012, Rome.</p>
<p><i>Organisatie conferentie algemene begrotingssteun</i> December 2012, Den Haag.</p>
<div style="display: flex; justify-content: space-around;">   </div>
<p><i>Presentatie evaluatie algemene begrotingssteun</i> CSAE Conference, Oxford</p>
<p><i>Presentatie van de aanpak en methodologie betreffende de evaluatie algemene begrotingssteun</i> Conferentie van de European Evaluation Society (EES), oktober 212, Helsinki.</p>
<p><i>Evaluation for Accountability: Measuring Development Effectiveness</i> Keynote Address ECSP Conference, Rotterdam.</p>
<p><i>Results Measurement in Public-Private Partnerships: Approaches & Challenges</i> International Symposium on Cross Sector Social Interactions, Mei 2012, Erasmus Universiteit, Rotterdam</p>
<p><i>Institutional Evaluation: The missing link between impact studies and process evaluation</i> DACH Treffen, Nyon, Juni 2012</p>
<p><i>Van infrastructuur naar duurzame impact: beleidsdoorlichting van de Nederlandse bijdrage aan drinkwater en sanitaire voorzieningen 1990-2011.</i> Workshop Afrikadag 2012, Den Haag. Lezing Ministerie van Buitenlandse Zaken, Juni 2012</p>
<p><i>Van infrastructuur naar duurzame impact: beleidsdoorlichting van de Nederlandse bijdrage aan drinkwater en sanitaire voorzieningen (1990-2011). Deelstudie Benin.</i> Presentatie op de conferentie van het Poverty Reduction, Equity and Growth network (PEGnet), Senegal. Toekenning PEGnet best practice award voor de impactanalyse en afstemming van onderzoek met beleid.</p>
<p><i>Beyond Aid: Future Perspectives for International Development Cooperation</i> Lunchlezing Ministerie van Buitenlandse Zaken, Presentatie AMID en Opleiding Rijkstrainees.</p>
<p><i>Improving food security: A systematic review of the impact of food security interventions</i> PEGnet Conference, Dakar, Senegal, September 2012</p>
<p><i>From Standards to Impact: Performance measurement of sustainable value chains</i> International Supply Chain Management Congres (ISMC), RAI Amsterdam, November 2012</p>
<p><i>Voorspelbaarheid van maatschappelijke effecten</i>, VIDE Beroepsvereniging voor toezichhouders, inspecteurs, handhavers en evaluatoren. Den Haag, November 2012</p>
<p><i>Impact meten: Evalueren in de Ontwikkelingssamenwerking</i> Vereniging Fondsen in Nederland (FIN), themabijeenkomst Vermogensfondsen en internationale samenwerking, Amsterdam, Oktober 2012</p>
<p><i>Structurele Transformatie in Afrika?</i> Ministerie van Buitenlandse Zaken, oktober 212</p>

Verschuivende Armoedepatronen & Toekomst van de Hulp Ministerie van Buitenlandse Zaken, Reactie op AIV Advies, oktober 2012
Resultaten van de Evaluatie van de Twinningfaciliteit Suriname–Nederland Bijeenkomst UTSN - Berenschot, Utrecht, November 2012
Verbeteren van voedselzekerheid: Een overzichtsstudie van de impact van voedselzekerheidsinterventies , Food First bijeenkomst, Rabobank Vijverberg, December 2012
Rapporteren over Resultaten Jaarvergadering Centraal Bureau Fondswerving (CBF), Utrecht, december 2012
Presentatie van de aanpak en wijze van managen van de multidonor evaluation Aiding the Peace – an evaluation of support to conflict prevention and peacebuilding activities in Southern Sudan 2005 – 2010 Workshop georganiseerd door het DAC Network on Development Evaluation en het Franse ministerie van Financiën, 7 februari 2012.
Presentatie van de aanpak en wijze van managen van de evaluatie van de Parijse Verklaring Conferentie van de European Evaluation Society, Helsinki 3 - 5 oktober 2012.
Presentatie/panel inzake de evaluatie van de Parijse Verklaring Conferentie van de American Evaluation Association, Minneapolis 24 - 26 oktober 2012.
Presentatie/panel inzake de evaluatie van Global Logistics Cluster Conferentie van de American Evaluation Association, Minneapolis 24 - 26 oktober 2012
Verbeteren van voedselzekerheid. Presentaties bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam; bij de Aguila Food Security Initiative bijeenkomst, Washington, bij het OECD-DAC Evaluatie Netwerk, de Agence Française de Développement, en de OECD-DAC bijeenkomst over beleidscoherentie voor voedselzekerheid, Parijs.
Debat over Planning, Monitoring en Evaluatie Symposium 'Civil Society at Crossroads', georganiseerd door PSO, november 2012.
Organisatie training 'Development Evaluation' ten behoeve van MFS II partners, maart 2013.

Externe publicaties

2012

Ruerd Ruben. 'Internationale ontwikkelingssamenwerking: van hulp naar verzekering', In: J. van Houtum & J. van Vugt (eds). Eerlijke Nieuwe Wereld, pp. 153-174. Zoetermeer: Klement.

Ruerd Ruben. 'Dimensioning Development Aid: Some Lessons from Evaluation'. Keynote paper gepresenteerd op de 9e AFD/ EUDN Conference 'Evaluation and its Discontents: Do We Learn from Experience in Development?' 26 maart 2012, Parijs, Frankrijk.

Antonie de Kemp, Stefan Leiderer & Ruerd Ruben. 'Too much, too quickly: The woes of budget support'. *The Broker*, 10 oktober, 2011

Ruerd Ruben. 'Wat komt er na de MDGs?' *Internationale Spectator* 65(9): 474-75.

Ruerd Ruben. 'Ontwikkelingshulp let scherp op doeltreffendheid', Column *Vice Versa*, juni 2012

2013

Niels Dabelstein en Ted Kliet. 'Preparing, Governing and Managing the Paris Declaration Evaluation'.

Wordt gepubliceerd in een reeks van artikelen over de aanpak, methodologie en resultaten van de evaluatie van de Parijse Verklaring in een speciale uitgave van de *Canadian Journal on Programme Evaluation* (Michael Quinn Patton, editor).

Piet de Lange. Evaluation of Dutch support to capacity development, *Development in Practice*, 23:1, 33-45

Uitgebracht door:

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

Tekst: Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en
Beleidsevaluatie (IOB)

© Ministerie van Buitenlandse Zaken, april 2013

Vormgeving: VijfKeerBlauw | Rijswijk
Druk: Zalsman

Alle in dit Jaarbericht vermelde evaluaties zijn te vinden
op de website van het ministerie van Buitenlandse Zaken,
www.iob-evaluatie.nl

Deze brochure is een uitgave van:

Het ministerie van Buitenlandse Zaken

Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

© Buitenlandse Zaken | april 2013

12BUZ616282 | N